Azərbaycan Respublikası
Daxili İşlər Nazirliyi

Polis Akademiyası

KRİMİNOLOGİYA

FƏNNİ ÜZRƏ

DƏRS VƏSAİTİ
(sxemlərdə)

Dərs vəsaiti Azərbaycan Respublikası DİN-in Polis Akademiyasının Elmi Şurasının 10 may 2016-cı il tarixli 4 nömrəli protokolu ilə təsdiq edilmiş və onun nəşrinə icazə verilmlşdir.

Bakı - 2017

Tərtib edənlər:
Azərbaycan Respublikası DİN-in Polis Akademiyasının rəisi, polis general-mayoru, hüquq üzrə fəlsəfə doktoru, dosent
Nazim Əliyev

"DİO-nun inzibati fəaliyyəti" kafedrasının baş müəllimi,
polis polkovnik-leytenantı
Vüqar Mansurov

Elmi redaktor:
Azərbaycan Respublikası DİN-in Polis Akademiyası rəisinin tədris və elmi işlər üzrə müavini, polis polkovniki, hüquq elmləri doktoru, professor **Mahir Əhmədov**
.
Rəy verənlər:
Hüquq elmləri doktoru, professor **Habil Qurbanov**

DİN-in Polis Akademiyası "Cinayət hüququ" kafedrasının rəisi, polis polkovniki, h.ü.f.d., **İmrəli Məmmədli**

Nazim Əliyev, Vüqar Mansurov. Kriminologiya və cinayətlərin profilaktikası. Dərs vəsaiti. Bakı, «Ecoprint», 2017, 160 səh.

«Kriminologiya və cinayətlərin profilaktikası» fənninin tədris proqramına müvafiq olaraq hazırlanmış dərs vəsaitində kriminologiya elminin anlayışı, predmeti, vəzifələri və bu elmin xüsusi hissəsində konkret növ cinayətlərin tədqiqinə həsr edilmiş mövzuların sxematik təsviri öz əksini tapmışdır.

Dərs vəsaiti Polis Akademiyasının kursant və dinləyiciləri, daxili işlər orqanlarının və digər hüquq-mühafizə orqanlarının əməkdaşları, habelə hüquq ictimaiyyəti üçün nəzərdə tutulmuşdur.

MÜNDƏRİCAT

MÖVZU № 1. "Kriminologiya elminin anlayışı, predmeti və sistemi" 7
§ 1. Kriminologiyanın anlayışı və predmeti 7
§ 2. Kriminologiyanın vəzifələri və funksiyaları 10
§ 3. Kriminologiyanın digər elmlər sistemində yeri 14

MÖVZU № 2. Cinayətkarlığın anlayışı və onun əsas göstəriciləri 15
§ 1. Cinayətkarlığın anlayışı və səciyyəvi əlamətləri 15
§ 2. Cinayətkarlığın kəmiyyət və keyfiyyət göstəriciləri 16
§ 3. Latent cinayətkarlıq 20

MÖVZU № 3. Cinayətlərin əsas səbəb və şəraiti 21
§ 1. Cinayətkarlığın əsas səbəbləri 21
§ 2. Cinayətkarlığın səbəblərinin öyrənilməsi 28
§ 3. Cinayətkarlığın müasir səbəb və şəraiti. Sosial mühit və cinayətkarlıq 30

MÖVZU № 4. Cinayətkarın şəxsiyyəti 31
§ 1. Cinayətkarın şəxsiyyətinin anlayışı və strukturu 31
§ 2. Cinayət törədənlərin tipologiyası 38
§ 3. Fərdi kriminal davranış mexanizmi 41

MÖVZU № 5. Kriminoloji viktimologiya 44
§ 1. Kriminoloji viktimologiyanın anlayışı və predmeti 44
§ 2. Cinayətlərin qurbanlarının şəxsiyyətlərinin kriminoloji xüsusiyyətləri 47

§ 3.Viktim şəraitlərin növləri 50

MÖVZU № 6. Cinayətlərin profilaktikası 52
§ 1. Cinayətlərin profilaktikasının növləri və əsas funksiyaları 52
§ 2. Cinayətlərin profilaktikasının metodları və fərdi profilaktika...61
§ 3. DİO-nun profilaktik fəaliyyəti 64

MÖVZU № 7. Cinayətkarlığın öyrənilməsinin təşkili 69
§ 1. Cinayətkarlığın öyrənilməsinin vəzifələri və məqsədi 69
§ 2. Kriminoloji tədqiqatın metodlarının növləri 73
§ 3. Cinayətkarlıqla bağlı sosial-neqativ təzahürlərin kriminoloji xüsusiyyətləri 80

MÖVZU № 8. Kriminoloji proqnozlaşdırma və planlaşdırma 85
§ 1. Kriminoloji proqnozların növləri 85
§ 2. Kriminoloji proqnozlaşdırmanın metodları 88
§ 3. Kriminoloji planların növləri 92

MÖVZU № 9. «Mülkiyyət əleyhinə törədilən sinayətlər və onların profilaktikası» 97
§ 1. Mülkiyyət əleyhinə törədilən sinayətlərin növləri 97
§ 2. Mülkiyyət əleyhinə sinayət törədənlərin şəxsiyyətlərinin kriminoloji xüsusiyyətləri 99
§ 3. Mülkiyyət əleyhinə törədilən sinayətlərin əsas səbəbləri və profilaktikası 101

MÖVZU 10. «Zorakı cinayətkarlıq və onun profilaktikası» 103
§ 1. Zorakı sinayətkarlığın kriminoloji xüsusiyyətləri 103

§ 2. Zorakı sinayətkarların şəxsiyyətinin kriminoloji xüsusiyyətləri 106
§ 3. Zorakı sinayətlərin səbəbləri və xəbərdar edilməsinin əsas istiqamətləri 108

MÖVZU 11. «İqtisadi sinayətkarlıq və onun profilaktikası» 110
§ 1. İqtisadi sinayətkarlığın kriminoloji xüsusiyyətləri 110
§ 2. İqtisadi fəaliyyət sahəsində törədilən sinayətlərin səbəb və şəraiti..114
§ 3. İqtisadi sinayətlərin profilaktikası 115

MÖVZU 12. «Yetkinlik yaşına çatmayanlar tərəfindən törədilən sinayətlərin kriminoloji xüsusiyyətləri və profilaktikası» 117
§ 1. Yetkinlik yaşına çatmayanlar tərəfindən törədilən sinayətlərin kriminoloji xüsusiyyətləri 117
§ 2. Cinayət törətmiş yetkinlik yaşına çatmayanların şəxsiyyətlərinin kriminoloji xüsusiyyətləri 125
§ 3. Yetkinlik yaşına çatmayanların sinayətkarlığının profilaktikası 127

MÖVZU 13. «Narkotik vasitələrlə bağlı sinayətlər və onların profilaktikası» 129
§ 1. Narkotik vasitələrlə bağlı sinayətlərin anlayışı və kriminoloji xüsusiyyətləri 129
§ 2. Narkotik vasitələrlə bağlı sinayət törətmiş şəxslərin şəxsiyyətlərinin kriminoloji xüsusiyyətləri və bu növ sinayətlərin əsas səbəbləri 130
§ 3. Narkotik vasitələrlə bağlı sinayətlərin profilaktikası.............132

MÖVZU 14. «Residiv sinayətkarlığın növləri və kriminoloji xüsusiyyətləri»....................135
§ 1. Residiv sinayətkarlığın növləri....................135
§ 2. Residiv sinayətlərin əsas səbəbləri....................138
§ 3. Residiv sinayətlərin profilaktikası....................142

MÖVZU № 15. Mütəşəkkil sinayətkarlığın kriminoloji xüsusiyyətləri və profilaktikası....................143
§ 1. Mütəşəkkil sinayətkarlığın anlayışı....................143
§ 2. Mütəşəkkil sinayətkarlığın növləri və səsiyyəvi əlamətləri....................144
§ 3. Mütəşəkkil sinayətkarlığın profilaktikası....................148

MÖVZU № 16. «Ehtiyatsızlıqdan törədilən sinayətlərin və ekoloji sinayətlərin kriminoloji xüsusiyyətləri»....................150
§ 1. Ehtiyatsızlıqdan törədilən cinayətlərin növləri, əsas səbəbləri və profilaktikası....................150
§ 2. Ekoloji sinayətlərin növləri və kriminoloji xüsusiyyətləri....................155

TÖVSİYƏ EDİLƏN ƏDƏBİYYAT SİYAHISI....................158

MÖVZU № 1.

“Kriminologiya elminin anlayışı, predmeti və sistemi”

§ 1. Kriminologiyanın anlayışı və predmeti

Kriminologiya – cinayətkarlığı, cinayətkarlığın səbəb və şəraitini, cinayətkarın şəxsiyyətini, cinayətlərin profilaktikası istiqamətlərini öyrənən hüquq elmidir.

Kriminologiya latınca “crimen” – cinayət və yunanca “loqos” - yəni təlim sözlərindən yaranmışdır. Mənası cinayətkarlıq haqqında elm deməkdir. İlk dəfə olaraq 1885-ci ildə italyan müəllifləri Topinard və Qarofalo bu söz altında kitab nəşr etdirmişdirlər.

Cinayətkarlığın öyrənilməsi ilə bağlı yanaşmalar

- **Antroroloji** – cinayətkarlıq irsi amillərlə bağlıdır (klinik, psixoanaliz)
- **Sosioloji** – cinayətkarlıq mühitin məhsuludur (regional, stiqma)
- **Teoloji** – cinayətin törədilməsi alın yazısıdır

Kriminologiya elminin predmeti:

cinayətkarlıq

cinayətkarlığın səbəb və şəraiti

cinayətkarın şəxsiyyəti

cinayətlərin profilaktikası

Cinayətkarlığın tədqiqi		
cinayət-hüquqi	sosioloji	kriminoloji

§ 2. Kriminologiyanın vəzifələri və funksiyaları

Kriminologiya elminin vəzifələri:

Cinayətkarlığın kəmiyyət və keyfiyyət göstəricilərinə təsir göstərən obyektiv və subyektiv amillərin tədqiqi və dəyişməsi meyllərinin kriminoloji təhlili

Cinayətkarlığın inkişaf qanunauyğunluqlarının öyrənilməsi və proqnozların verilməsi

Cinayətkarlıqla mübarizənin əsas istiqamətlərinin müəyyən edilməsi, cinayətlərin profilaktikasının hüquqi tənzimlənməsinin təkmilləşdirilməsi

Ayrı-ayrı cinayətlərin (iqtisadi cinayətkarlıq, mütəşəkkil cinayətkarlıq, yetkinlik yaşına çatmayanların cinayətkarlığı, zorakı cinayətkarlıq və s.) dəyişməsi meyllərinin öyrənilməsi və qarşısının alınması yollarının müəyyən edilməsi

Kriminologiya elminin vəzifələr sistemi:

- Cinayətkarlığın tədqiqi ilə bağlı
- Cinayətkarlığın tədqiqindən irəli gələn proqnozları əhatə edən
- Kriminoloji tövsiyyələrlə bağlı (strateji hədəflər və profilaktik tədbirlər)
- Hüquqi maarifləndirmə ilə bağlı

Məzmununa görə kriminologiya elminin vəzifələr sistemi:

Funksional

Proqnostik

Kriminologiyanın əsas funksiyaları aşağıdakılardır:

Təsviri	İzahedici	Proqnozedici

§ 3. Kriminologiyanın digər elmlər sistemində yeri

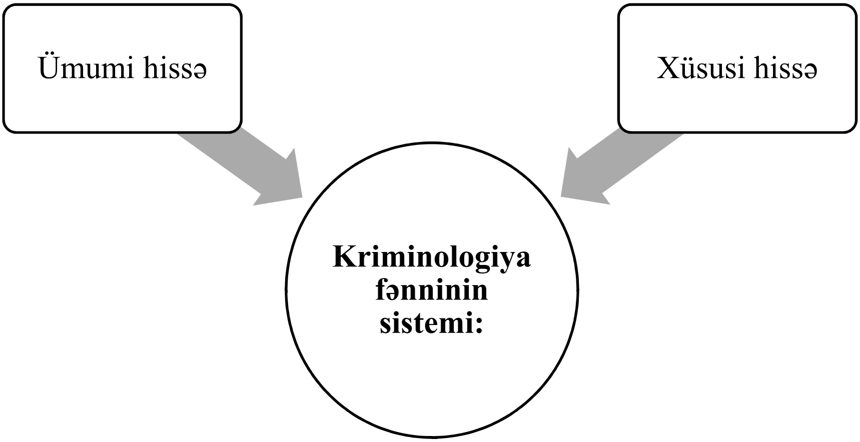

Ümumi hissə – cinayətkarlıq, cinayətkarın şəxsiyyəti, cinayətlərin səbəb və şəraiti, cinayətlərin profilaktikası, cinayətkarlığın öyrənilməsinin metodikası, kriminoloji viktimologiya, kriminoloji proqnozlaşdırma və planlaşdırma, cinayətkarlıqla bağlı sosial neqativ təzahürlər öyrənilir.

Xüsusi hissə – ayrı-ayrı cinayətlərin (mülkiyyət əleyhinə olan cinayətlər, yetkinlik yaşına çatmayanların cinayətkarlığı, zorakı cinayətkarlıq, mütəşəkkil cinayətkarlıq, iqtisadi cinayətkarlıq və s.) kriminoloji xüsusiyyətlərini (kəmiyyət və keyfiyyət göstəriciləri, səbəb və şəraiti, cinayətkarların şəxsiyyəti, konkret növ cinayətlərin profilaktikası istiqamətləri) öyrənilir.

MÖVZU № 2.

Cinayətkarlığın anlayışı və onun əsas göstəriciləri

§ 1. Cinayətkarlığın anlayışı və səciyyəvi əlamətləri

Cinayətkarlığın əlamətləri:

cinayətkarlıq - tarixən dəyişkən haldır

cinayətkarlıq - sosial haldır

cinayətkarlıq - nisbi-kütləvi haldır

cinayətkarlıq - cinayət - hüquqi haldır

cinayətkarlıq - ayrı-ayrı cinayətlərin cəmidir

Cinayətkarlıq – müəyyən ərazidə, müəyyən zaman anında baş verən cinayətlərin sistemi olub nisbi-kütləvi, tarixən dəyişkən sosial-hüquqi haldır.

§ 2. Cinayətkarlığın kəmiyyət və keyfiyyət göstəriciləri

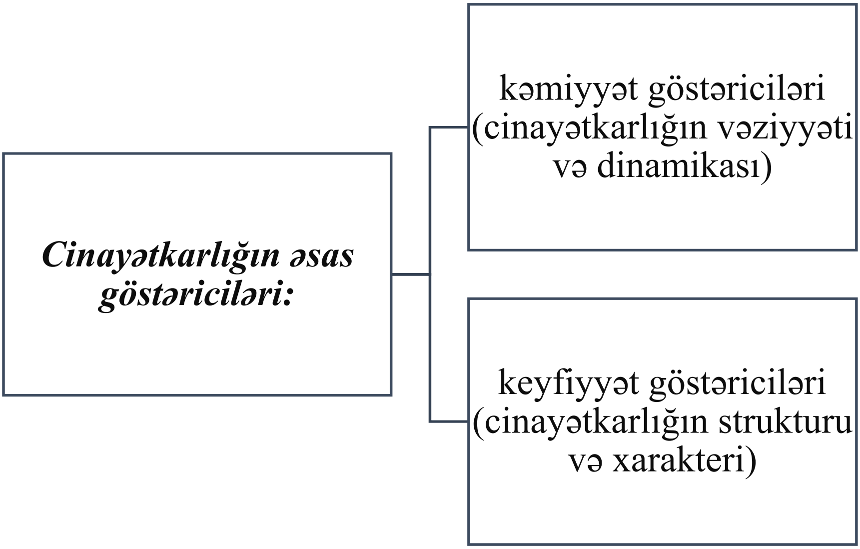

Cinayətkarlığın vəziyyəti – törədilmiş cinayətlərin, habelə cinayət törətmiş şəxslərin sayıdır.

Cinayətkarlığın vəziyyətinin mühüm göstəricisi onun əmsalıdır.

Cinayətlərin sayına uyğun əmsalın hesablanması:

$$Ə.c. = \frac{C \times 100000}{Ə.s.}$$

Ə.c – cinayətlərin sayına uyğun cinayətkarlıq əmsalı.

C – müəyyən dövrdə baş verən cinayətlərin sayı.

Ə.s – yaşı 14-dən yuxarı olan əhalinin və ya əhalinin tam sayı.

1: 1000; 10000; 100000 – hesablama bazası.

Cinayətkarlığın dinamikası – müəyyən dövrdə cinayətkarlığın meyllərinin (artma, azalma və ya sabitlik) göstəricisidir.

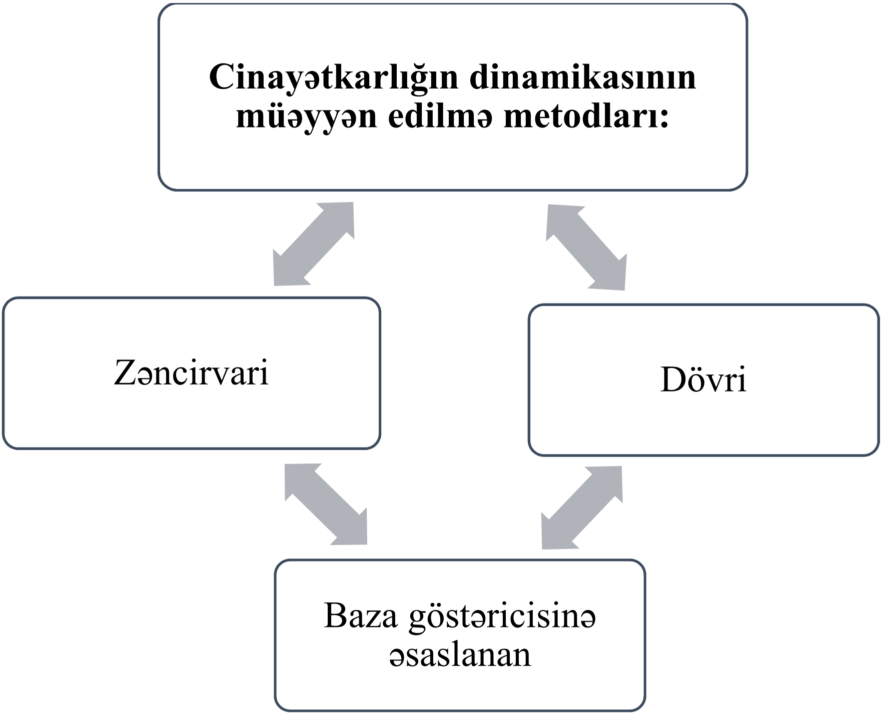

Cinayətkarlığın strukturu – müəyyən ərazidə, müəyyən vaxt ərzində cinayətkarlığın xüsusi çəkisi və onların ümumi sayında ayrı-ayrı cinayət növlərinin nisbətidir.

Cinayətkarlığın xüsusiyyətləri:

- Xarici (yayılma, motivasiya, qəsdin istiqaməti)
- Daxili (sabitlik, aktivlik, mütəşəkkillik)

§ 3. Latent cinayətkarlıq

Latent cinayətkarlığın növləri:

- təbii latentlik (hüquq-mühafizə orqanlarına məlum olmayan cinayətlər)
- süni latentlik (hüquq-mühafizə orqanlarına məlum olan, lakin qeydiyyatdan gizlədilən cinayətlər)

MÖVZU № 3.

Cinayətlərin əsas səbəb və şəraiti

§ 1. Cinayətkarlığın əsas səbəbləri

Cinayətkarlığın səbəblərinin növləri:

- səviyyəsinə
- məzmununa
- təbiətinə
- dərinliyinə

Cinayətkarlığın səbəblərinin səviyyəsinə görə növləri:
ümumi cinayətkarlığın səbəbləri
müəyyən növ cinayətlərin səbəbləri (mülkiyyət əleyhinə olan cinayətlərin, ekoloji cinayətlərin, mütəşəkkil cinayətkarlığın səbəbləri və s.)
fərdi kriminal davranışın səbəbləri

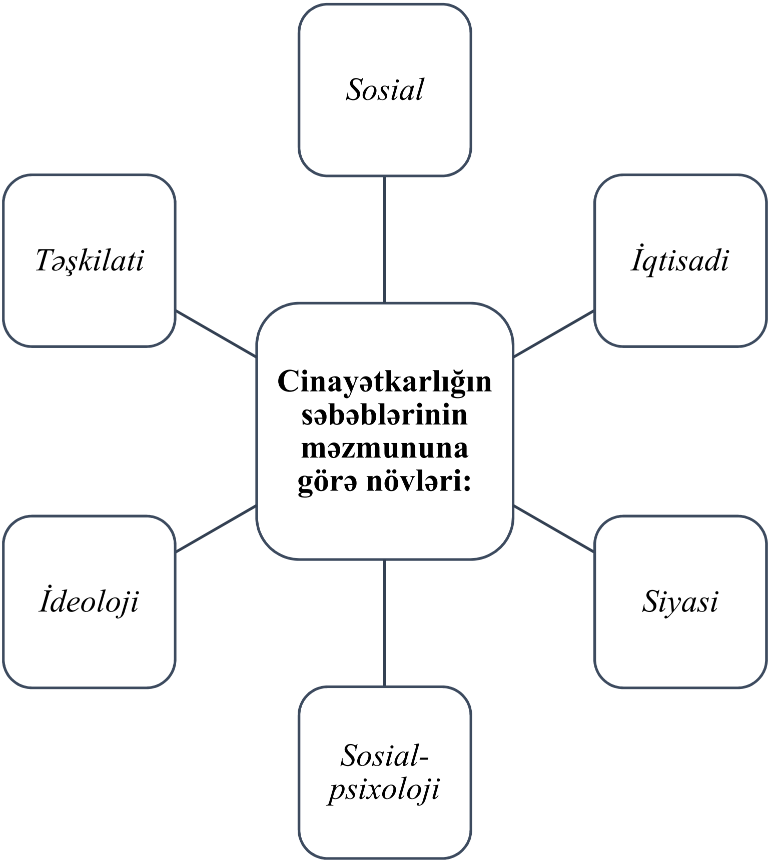
Sosial
Təşkilati
İqtisadi
Cinayətkarlığın səbəblərinin məzmununa görə növləri:
İdeoloji
Siyasi
Sosial-psixoloji

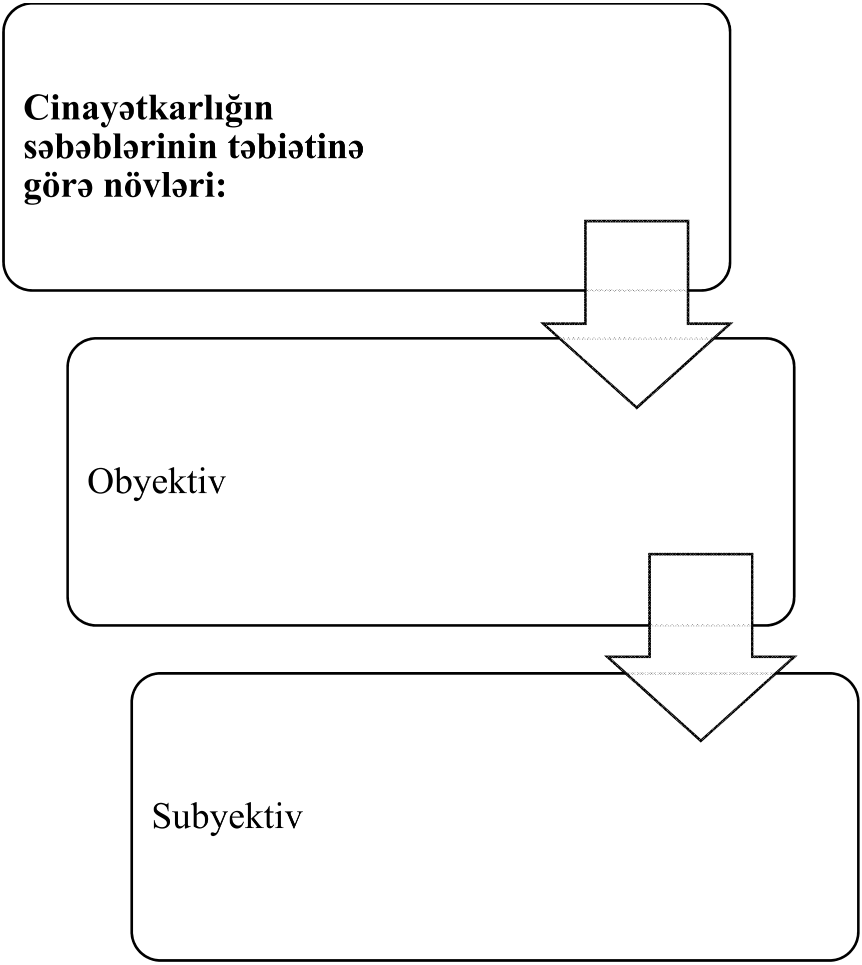
Cinayətkarlığın səbəblərinin təbiətinə görə növləri:
Obyektiv
Subyektiv

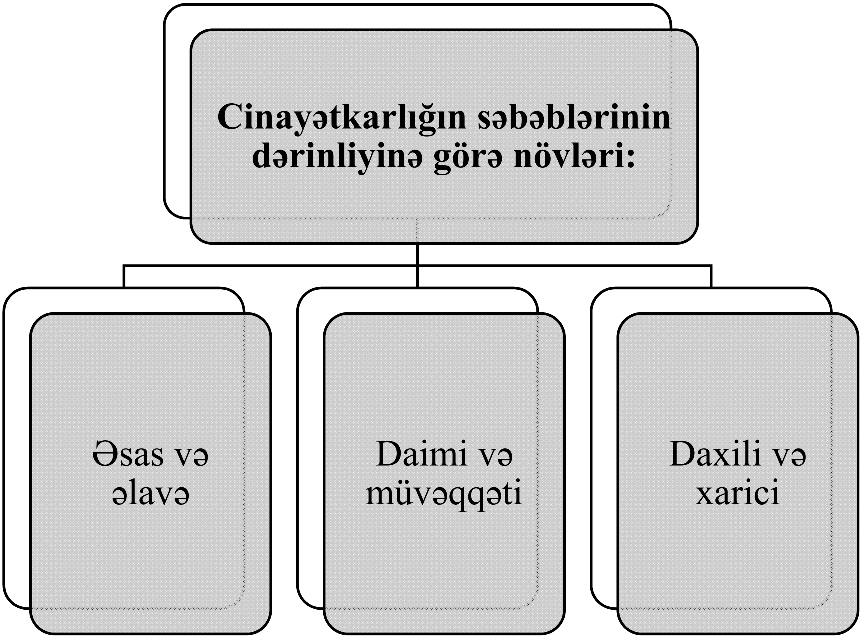
Cinayətkarlığın səbəblərinin dərinliyinə görə növləri:
Əsas və əlavə
Daimi və müvəqqəti
Daxili və xarici

Cinayətkarlığın səbəblərinin növləri
(şəxsiyyətə təsir səviyyəsinə görə):

- Psixoloji (fərdi-şəxsin sosiallaşmasının ilkin mərhələsi)
- Sosial (mühit-orta məktəb, kollektiv)
- Fəlsəfi (cəmiyyət-sosial ziddiyyətlər və s.)

Şəraitlərin növləri:

müşayiət edən. Belə şərait hadisə və proseslər üçün müəyyən zaman və məkan daxilində ümumi fon yaradır

zəruri şərait. Zəruri şərait olmadıqda hadisələrin baş verməsi bir qayda olaraq mümkün olmur

kifayətləndirisi şərait. Belə şəraiti bütün zəruri şəraitlərin məsmuyu yaradır

§ 2. Cinayətkarlığın səbəblərinin öyrənilməsi

Cinayətkarlığın səbəblərinin öyrənilməsinə yanaşmalar:

- Kondisional
- Ənənəvi
- Ənənəvi-dialektik
- İnteraksionist
- Coğrafi

Cinayətkarlığın səbəblərinin öyrənilməsinin nəzəriyyələri:

- *Konformizm – insan konformistdir.*
- *Hamı tərəfindən qəbul edilmiş davranış qaydalarına uyğun hərəkət etməyə can atır.*
- *Nonkonformizm – insan intizamsızdır, qaydaları pozmağa can atır.*
- *Təlim – mühitdə olan qaydalar (Təlim) insanın yaxşı və ya pis keyfiyyətlərini formalaşdırır.*

§ 3. Cinayətkarlığın müasir səbəb və şəraiti. Sosial mühit və cinayətkarlıq

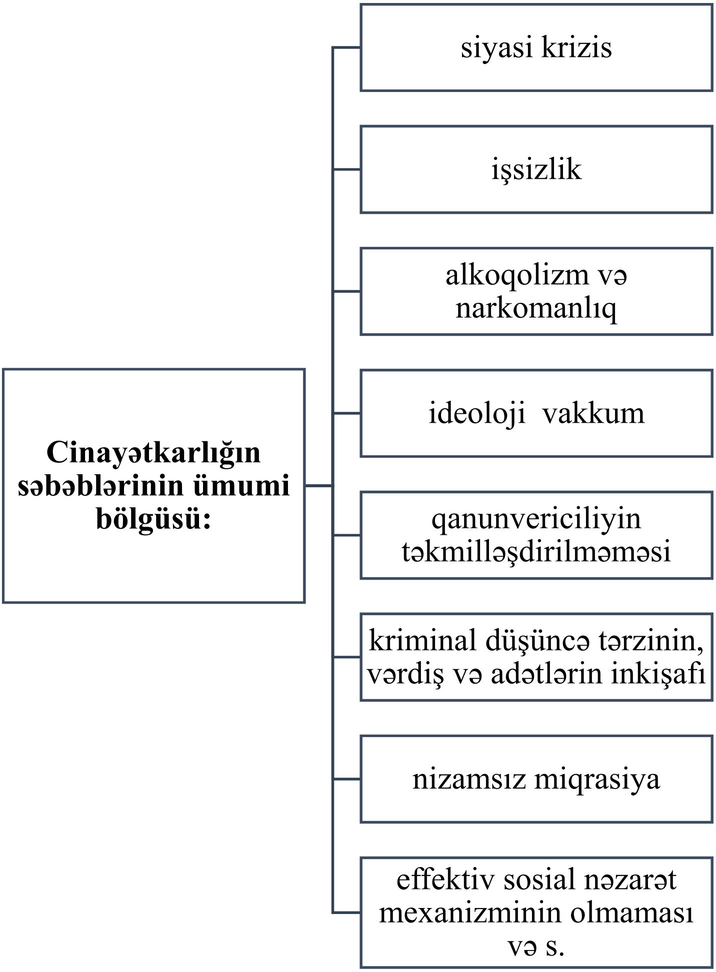

MÖVZU № 4.

Cinayətkarın şəxsiyyəti

§ 1. Cinayətkarın şəxsiyyətinin anlayışı və strukturu

İnsanın şəxsiyyəti - onun sosial mühitlə əlaqəsini və qarşılıqlı təsirini özündə əks etdirən sosial-psixoloji xüsusiyyətlərin cəmidir

Cinayətkarın şəxsiyyəti - cinayət törətmiş şəxsi xarakterizə edən və onun cinayətkar davranışına təsir göstərən sosial-psixoloji, psixofizioloji, sosial-demoqrafik, hüquqi əlamətlərin, xüsusiyyətlərin, əlaqə və münasibətlərin cəmidir.

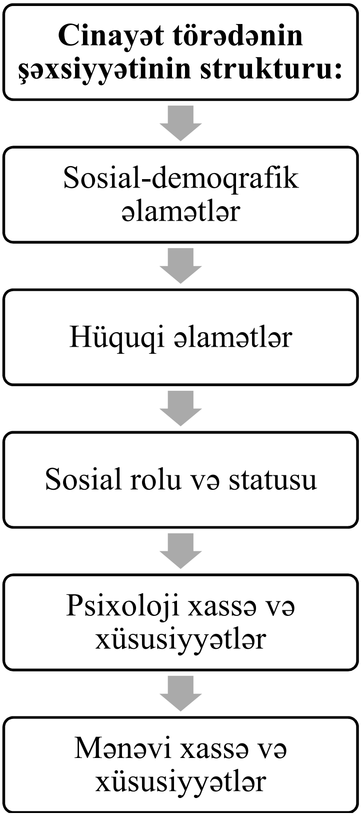
Cinayət törədənin şəxsiyyətinin strukturu:
Sosial-demoqrafik əlamətlər
Hüquqi əlamətlər
Sosial rolu və statusu
Psixoloji xassə və xüsusiyyətlər
Mənəvi xassə və xüsusiyyətlər

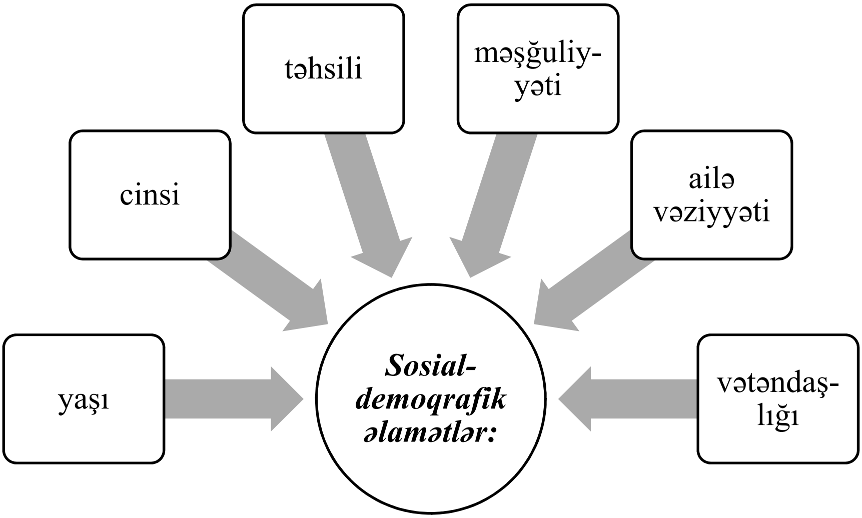
təhsili
məşğuliy-
yəti
cinsi
ailə
vəziyyəti
yaşı
Sosial-
demoqrafik
əlamətlər:
vətəndaş-
lığı

Hüquqi əlamətlər:

- məhkumluq
- cinayətkar davranışının fərdi və ya qrup xarakteri
- qəsdin istiqaməti
- cinayətkar davranışın motivi və s.

Sosial rolu və statusu:

ictimai-siyasi sahədə

əmək kollektivində

ailə-məişət sahəsində və s.

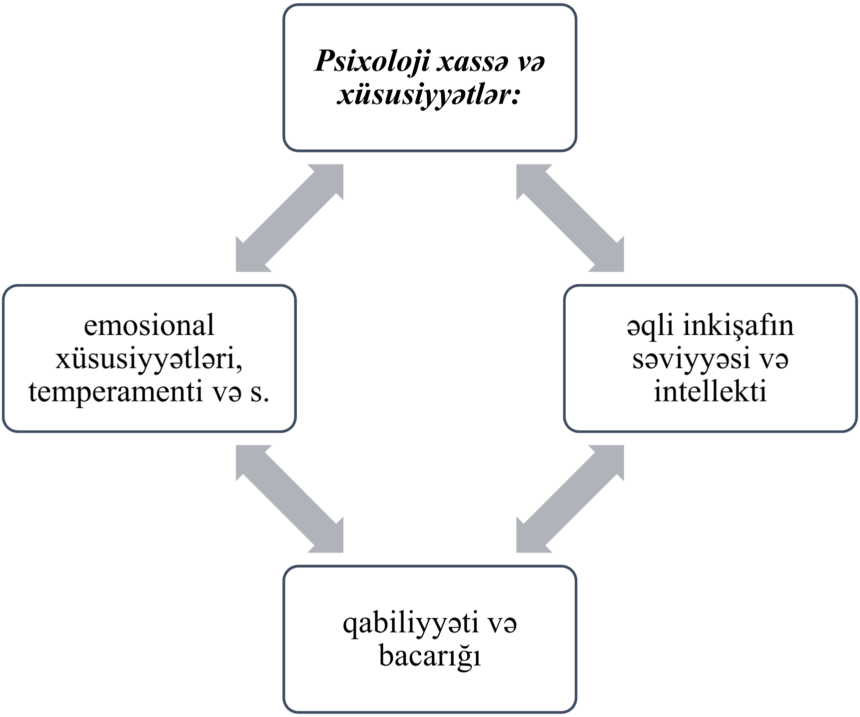
Psixoloji xassə və xüsusiyyətlər:
emosional xüsusiyyətləri, temperamenti və s.
əqli inkişafın səviyyəsi və intellekti
qabiliyyəti və bacarığı

Mənəvi xassə və xüsusiyyətlər:

- maraq və tələbatları
- vərdişləri və meylləri
- qiymətləndirmə istiqamətləri və həyati gözləmələr
- müxtəlif sosial və mənəvi dəyər-lərə münasibəti

§ 2. Cinayət törədənlərin tipologiyası

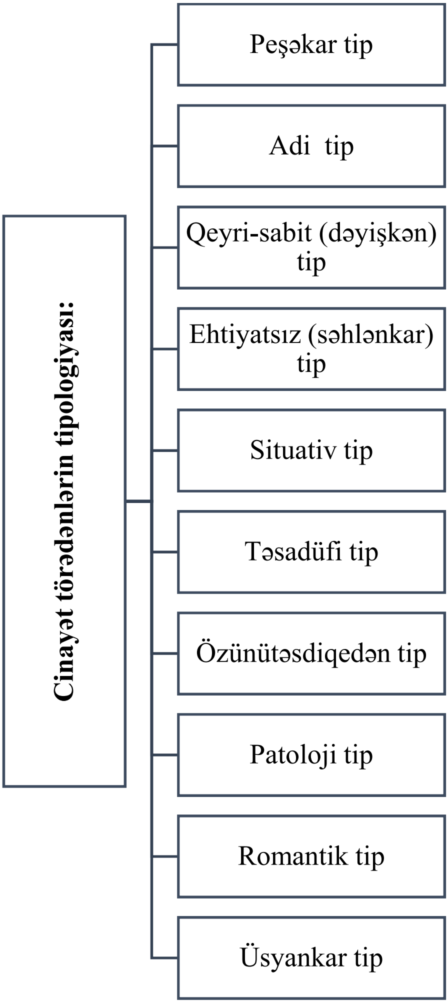

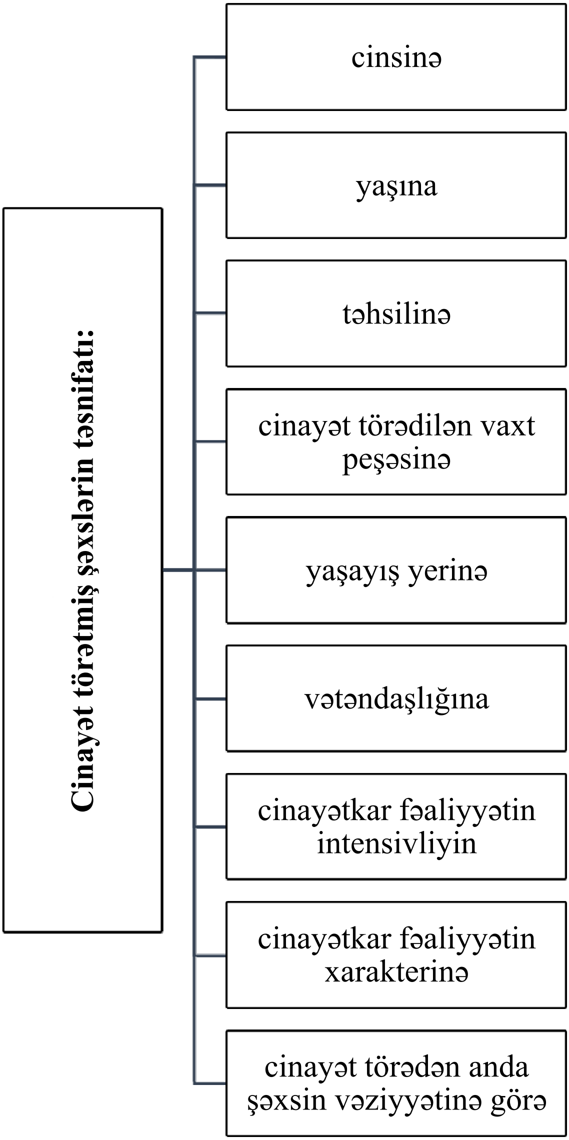
Cinayət törətmiş şəxslərin təsnifatı:
cinsinə
yaşına
təhsilinə
cinayət törədilən vaxt peşəsinə
yaşayış yerinə
vətəndaşlığına
cinayətkar fəaliyyətin intensivliyin
cinayətkar fəaliyyətin xarakterinə
cinayət törədən anda şəxsin vəziyyətinə görə

Cinayət törətmiş şəxslərin tiplərinin kriminoloi tədqiqi zamanı nəzərə alınan xüsusiyyətlər :

- mikromühitin xarakteri
- cinayətin törədilməsinə səbəb olan davranışın xarakteri
- cinayət törətməmişdən əvvəl şəxsin davranışının cinayət törətdikdən sonrakı davranışı ilə əlaqəsi

§ 3. Fərdi kriminal davranış mexanizmi

Cinayətkar davranışın mexanizmi

- mühit
- motivlərin formalaşması
- qərarın qəbul olunması, planlaşdırma
- qərarın icra olunması
- kriminaldan sonrakı davranış

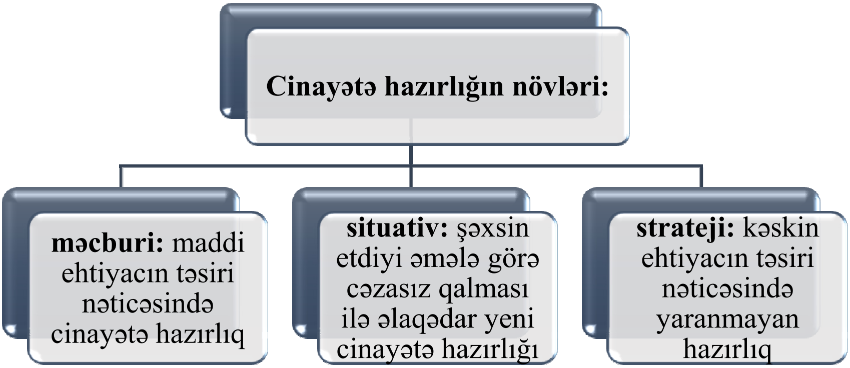
Cinayətə hazırlığın növləri:
məcburi: maddi ehtiyacın təsiri nəticəsində cinayətə hazırlıq
situativ: şəxsin etdiyi əmələ görə cəzasız qalması ilə əlaqədar yeni cinayətə hazırlığı
strateji: kəskin ehtiyacın təsiri nəticəsində yaranmayan hazırlıq

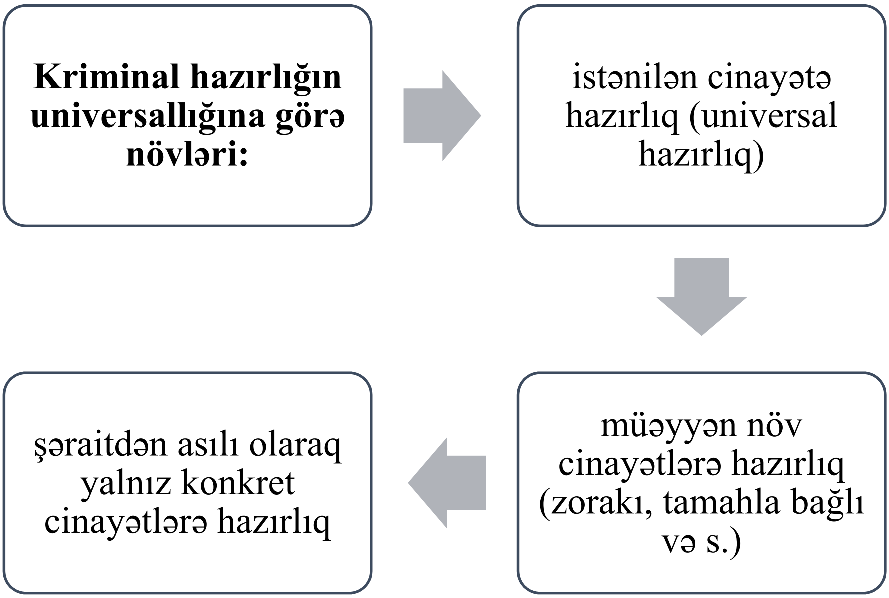
Kriminal hazırlığın universallığına görə növləri:
istənilən cinayətə hazırlıq (universal hazırlıq)
müəyyən növ cinayətlərə hazırlıq (zorakı, tamahla bağlı və s.)
şəraitdən asılı olaraq yalnız konkret cinayətlərə hazırlıq

MÖVZU № 5.

Kriminoloji viktimologiya

§ 1. Kriminoloji viktimologiyanın anlayışı və predmeti

Viktimologiya – latın mənşəli «viktim» (qurban) və qədim yunan mənşəli «loqos» (təlim, elm) sözlərindən yaranaraq, «qurban haqqında təlim» mənasını verir.

Viktimologiya aşağıdakı sahələri öyrənir:

- kriminoloji viktimologiya (cinayətin qurbanı haqda elmdir)
- travmoloji viktimologiya (qeyri-kriminal travmatizmin qurbanlarını öyrənir)
- məişət viktimologiyası (məişət texnikası ilə təhlükəsiz davranmanın qurbanlarını öyrənir)
- psixiatrik viktimologiya (psixi qüsurları olan qurbanları öyrənir)
- ekoloji və təbii hadisələr, qəzalar viktimologiyası
- texniki təhlükəsizlik viktimologiyası (əmək təhlükəsizliyi və yanğın təhlükəsizliyi ilə bağlı münasibətləri öyrənir)
- qurbanların təhlükəsizliyinin təmin edilməsi üzrə tədbirlər sistemi (viktimoloji profilaktika)

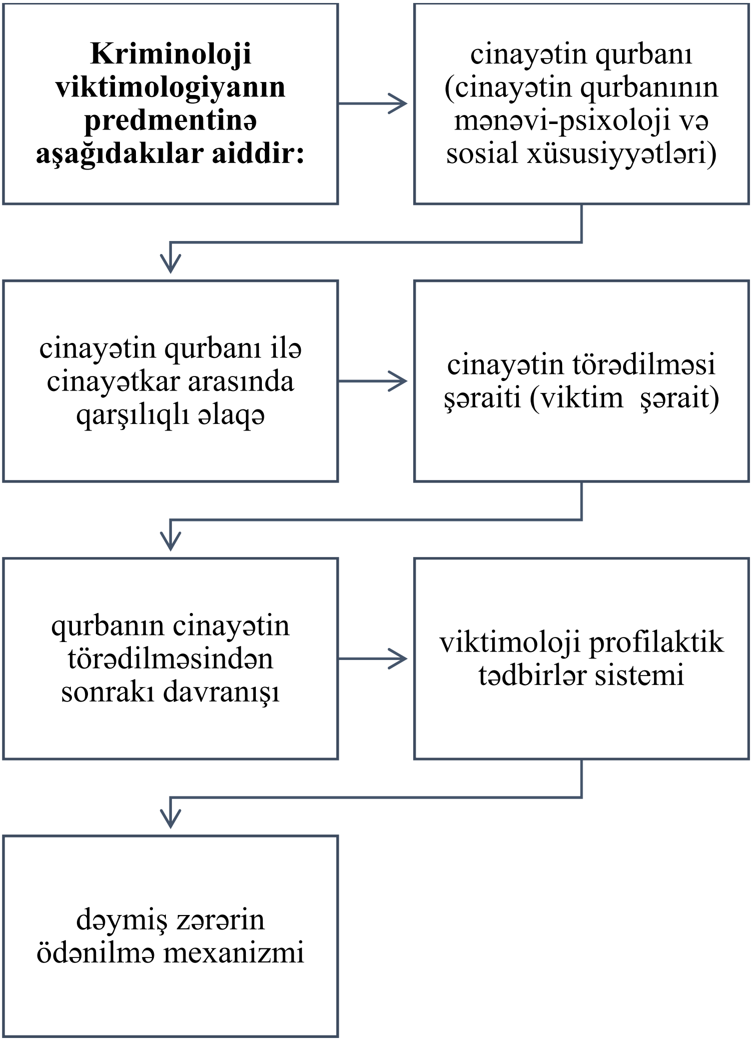
Kriminoloji viktimologiyanın predmentinə aşağıdakılar aiddir:
cinayətin qurbanı (cinayətin qurbanının mənəvi-psixoloji və sosial xüsusiyyətləri)
cinayətin qurbanı ilə cinayətkar arasında qarşılıqlı əlaqə
cinayətin törədilməsi şəraiti (viktim şərait)
qurbanın cinayətin törədilməsindən sonrakı davranışı
viktimoloji profilaktik tədbirlər sistemi
dəymiş zərərin ödənilmə mexanizmi

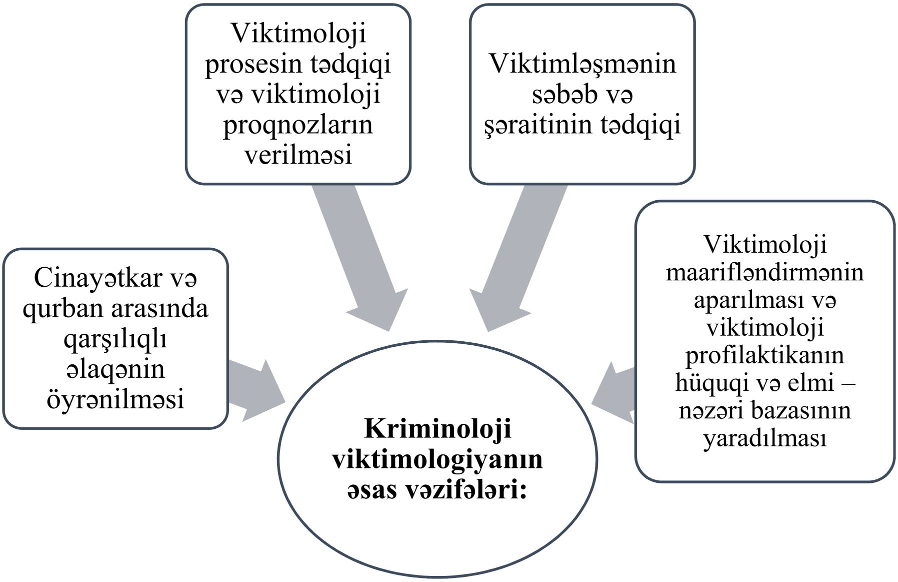
Viktimoloji prosesin tədqiqi və viktimoloji proqnozların verilməsi
Viktimləşmənin səbəb və şəraitinin tədqiqi
Cinayətkar və qurban arasında qarşılıqlı əlaqənin öyrənilməsi
Viktimoloji maarifləndirmənin aparılması və viktimoloji profilaktikanın hüquqi və elmi – nəzəri bazasının yaradılması
Kriminoloji viktimologiyanın əsas vəzifələri:

§ 2. Cinayətlərin qurbanlarının şəxsiyyətlərinin kriminoloji xüsusiyyətləri

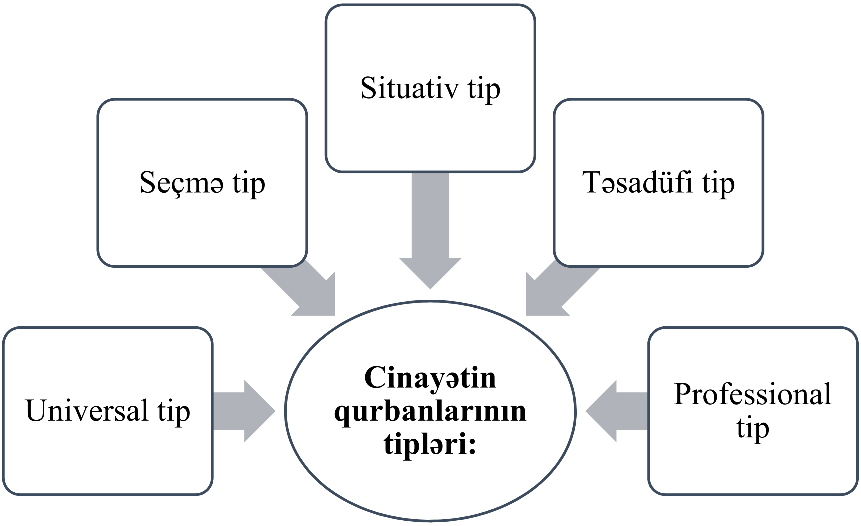

Cinayətin qurbanlarının davranışlarının xarakterinə görə tipləri:

- Aqressiv tip (Ümumi, seçmə, təhrikçi, seçmə təhrikçi)
- Aktiv tip (Konfliktli vəziyyət yaratmadan cinayətə təhrik etmə)
- Təşəbbüskar tip (Vəzifə borcunun yerinə yetirilməsi, ictimai nəzarət və s.
- Ehtiyatsız tip
- Neytral tip

Cinayətin qurbanlarının təsnifatı:

- cinsinə görə
- yaşına görə
- sosial roluna görə
- cinayətkarla əlaqəsinə görə (qohumluq, ailə, dostluq, xidməti və s. münasibətlər)
- mənəvi-psixoloji xüsusiyyətlərinə görə (spirtli içkilərə, narkotikə aludəçilik və s.)
- cinayətin ağırlığına görə
- davranışın xarakterinə görə

§ 3.Viktim şəraitlərin növləri

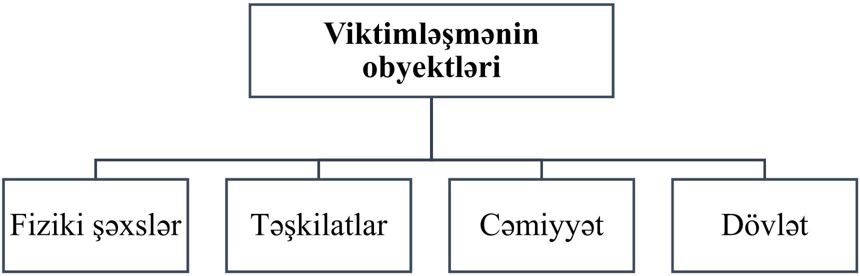

Viktim şəraitin növləri:

- mənfi təhrikedici xüsusiyyətlərə malik viktim şəraitlər
- müsbət təhrikedici xüsusiyyətlərə malik viktim şəraitlər
- təhrikedici xüsusiyyətlərə malik olmayan viktim şərait
- qapalı viktim şəraitlər

MÖVZU № 6.

Cinayətlərin profilaktikası

§ 1. Cinayətlərin profilaktikasının növləri və əsas funksiyaları

Profilaktika - yunan mənşəli **“prophylaktikos”** sözündən yaranaraq hər hansı neqativ halın və ya risk faktorunun qarşısının alınmasına yönəldilmiş kompleks tədbirlər sistemidir.

Kriminologiyada profilaktikanın istiqamətləri

↓

Cinayətkarlığın qurbanı ola biləcək şəxslərin müdafiəsi ilə (viktimoloci profilaktika) bağlı profilaktik fəaliyyət

↓

Cəmiyyətin və ayrı-ayrı şəxslərin kriminallaşmasının (kriminal fəaliyyətə, kriminal biznesə cəlb olunması) qarşısının alınması ilə bağlı profilaktik fəaliyyət.

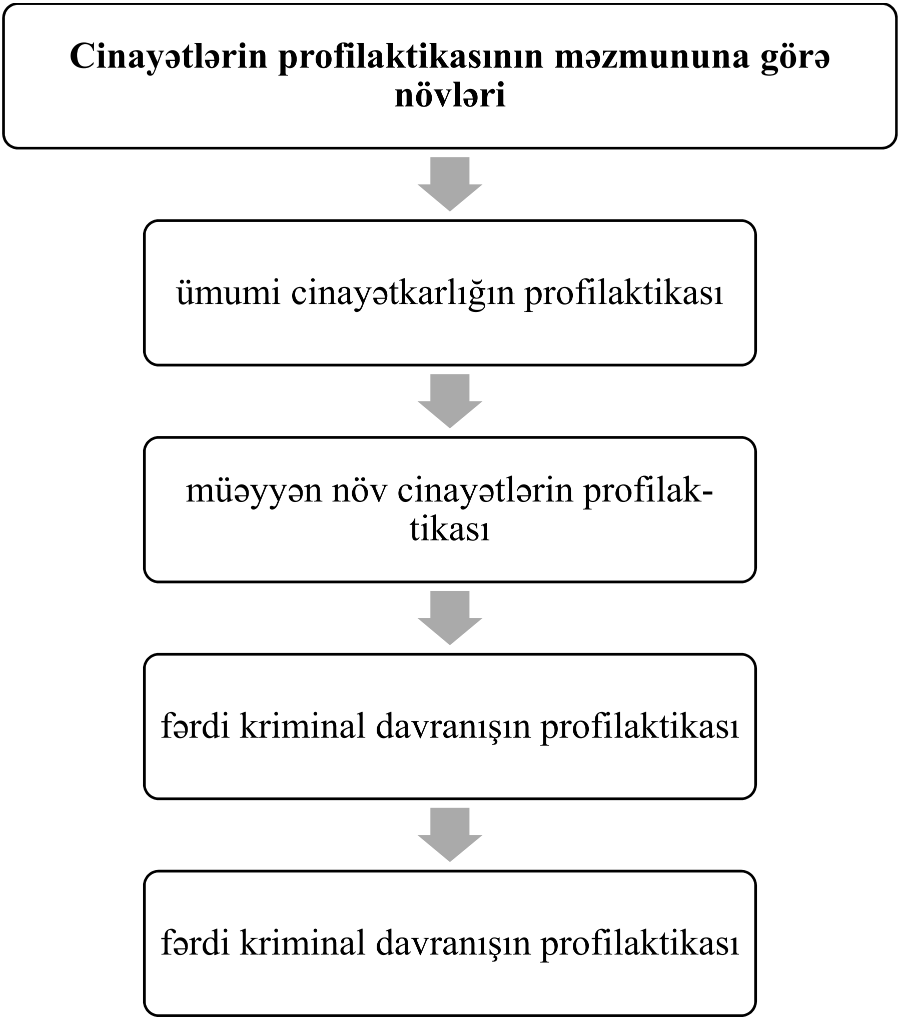
Cinayətlərin profilaktikasının məzmununa görə növləri
ümumi cinayətkarlığın profilaktikası
müəyyən növ cinayətlərin profilak-tikası
fərdi kriminal davranışın profilaktikası
fərdi kriminal davranışın profilaktikası

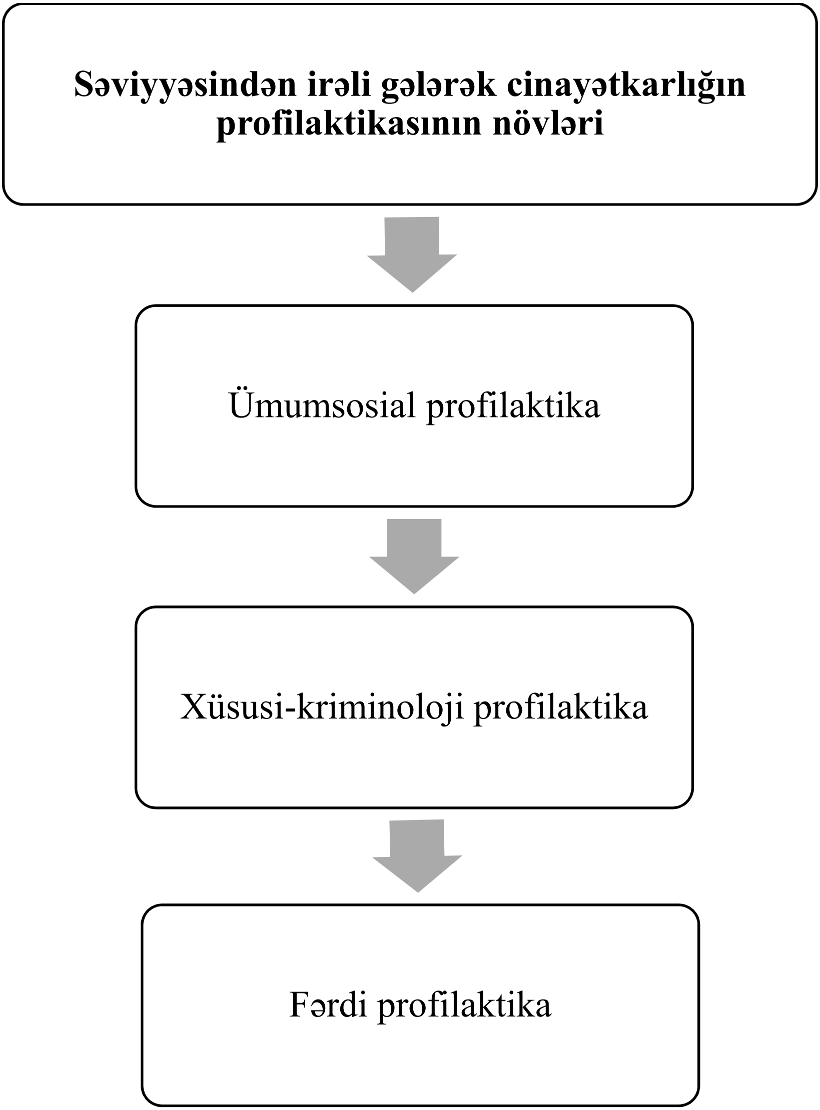
Səviyyəsindən irəli gələrək cinayətkarlığın profilaktikasının növləri
Ümumsosial profilaktika
Xüsusi-kriminoloji profilaktika
Fərdi profilaktika

Cinayətkarlığın profilaktikasının vəzifələri

- cinayətlərin törədilməsinə səbəb ola biləcək halların sistematik olaraq aşkar edilməsi və təhlili
- cinayətkar niyyətin həyata keçirilməsinə və həmçinin cinayətkar şəxsiyyətin formalaşmasına səbəb ola biləcək sosial ziddiyyətlərin, konfliktlərin aşkar edilməsi və öyrənilməsi
- cinayətləri törədə biləcək şəxslərin müntəzəm olaraq aşkar edilməsi, öyrənilməsi və onlara aktiv profilaktik təsirin göstərilməsi
- cinayətkar davranışa səbəb olan halların qarşı-sının alınması, neytrallaşdırılması və ya ləğv edilməsi

Ümumsosial profilaktikanın subyektləri qismində adətən dövlət idarəetmə orqanları, ictimai təşkilatlar çıxış edirlər.

Sosial profilaktikanın növləri

↓

Qeyri-əxlaqi hərəkətlərin profilaktikası

↓

Hüquqpozuntuların profilaktikası.

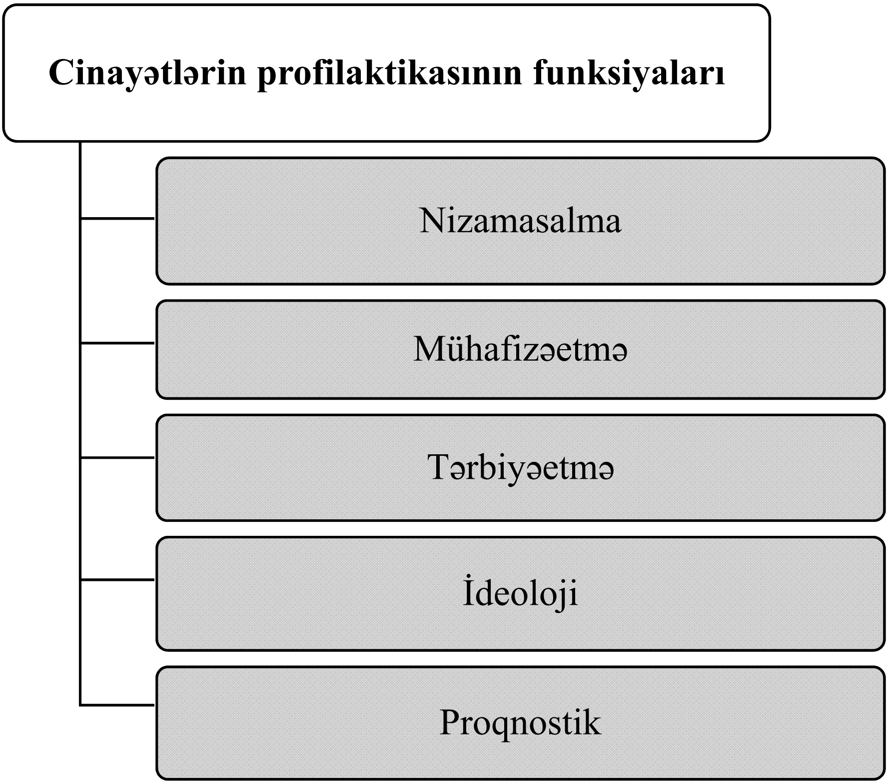
Cinayətlərin profilaktikasının funksiyaları
Nizamasalma
Mühafizəetmə
Tərbiyəetmə
İdeoloji
Proqnostik

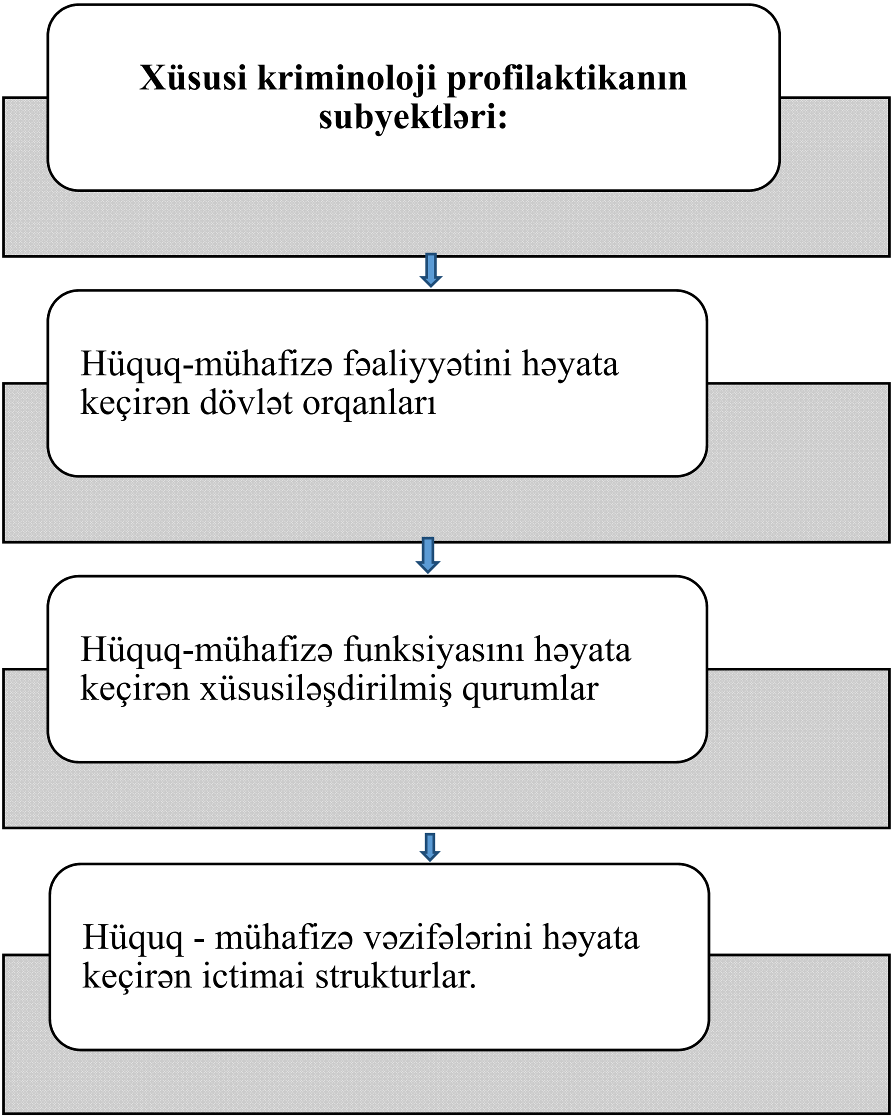
Xüsusi kriminoloji profilaktikanın subyektləri:
Hüquq-mühafizə fəaliyyətini həyata keçirən dövlət orqanları
Hüquq-mühafizə funksiyasını həyata keçirən xüsusiləşdirilmiş qurumlar
Hüquq - mühafizə vəzifələrini həyata keçirən ictimai strukturlar.

Cinayətkarlığın profilaktikasının obyektləri

cinayətkarlığın vəziyyətini və dinamikasını şərtləndirən iqtisadi, sosial, siyasi, psixoloji xarakterli proseslər və hallar

insanların davranışı

cinayətkarın şəxsiyyəti

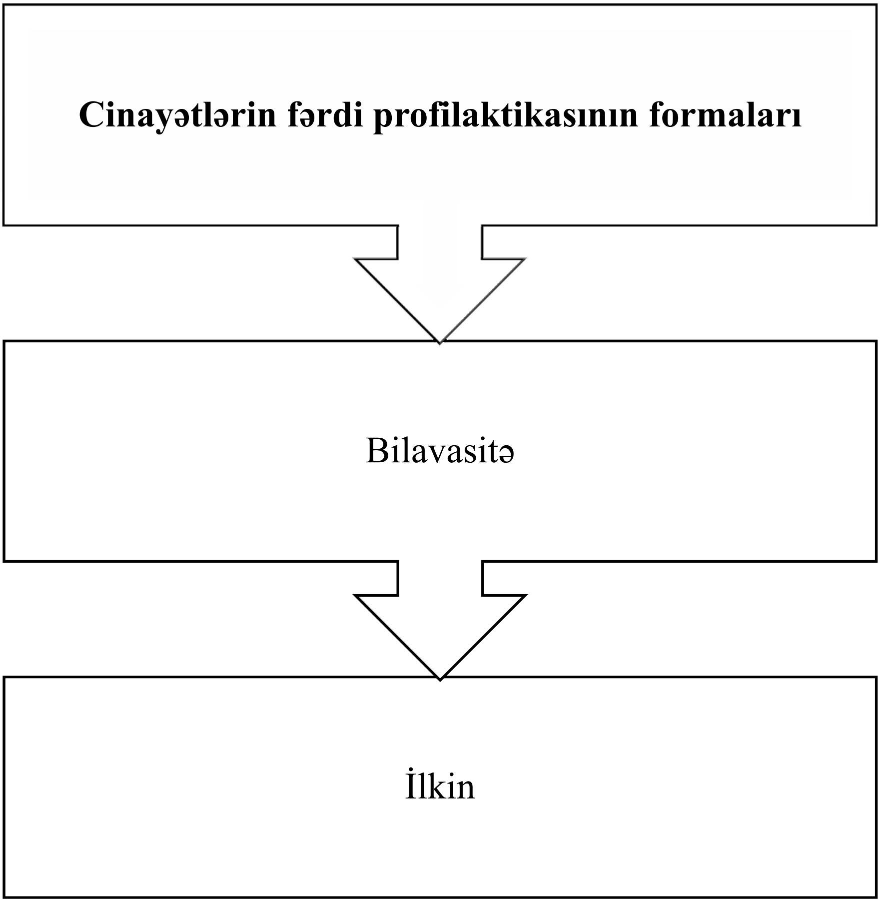
Cinayətlərin fərdi profilaktikasının formaları
Bilavasitə
İlkin

§ 2. Cinayətlərin profilaktikasının metodları və fərdi profilaktika

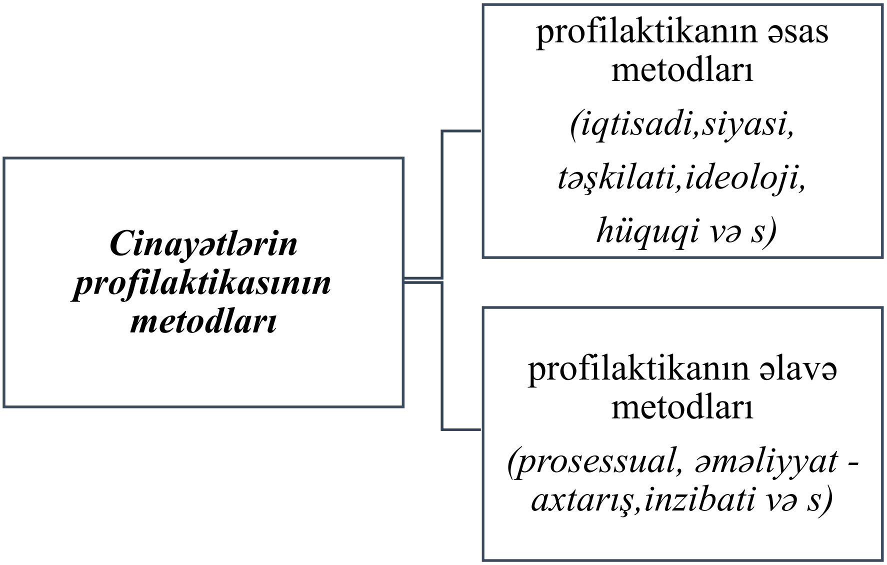

Profilaktik tədbirlərin təsnifatı:

- siyasi tədbirlər
- iqtisadi tədbirlər
- sosial tədbirlər
- təşkilati-idarəetmə tədbirləri
- mədəni-tərbiyəvi tədbirlər
- hüquqi və s. tədbirlər

Cinayətlərin profilaktikasının strateji elementləri:

beynəlxalq təcrübənin tətbiqi

profilaktikanın ölkə,regional və yerli səviyyədə əlaqələndirilməsi

sosial nəzarət mexanizmlərinin yaradılması (əhalinin iştirakı)

profilaktik fəaliyyətə maliyyə dəstəyi (dövlət və qeyri dövlət)

viktimoloji profilaktikanın inkişafı

profilaktik fəaliyyətin monitorinqi

§ 3. DİO-nun profilaktik fəaliyyəti

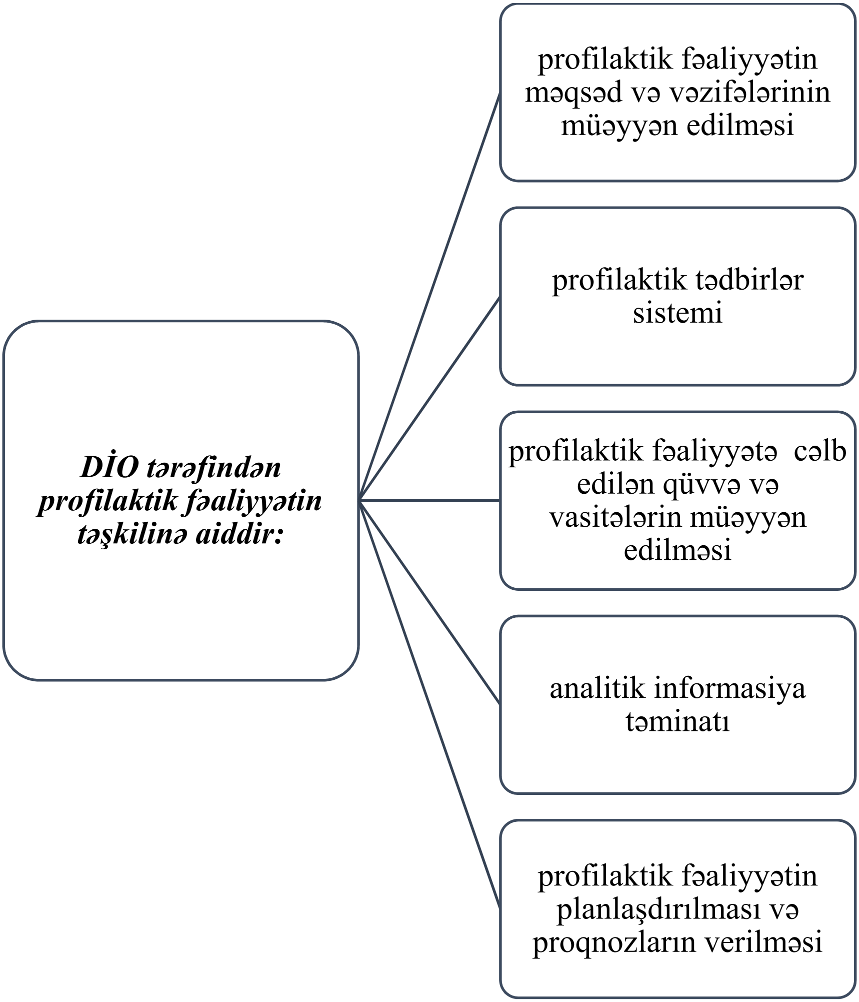

DİO-nun profilaktik fəaliyyətinin növləri:

- cinayətlərin profilaktikası
- inzibati – hüquqi rejimlərin təmin edilməsi
- sosial-neqativ halların profilaktikası
- inzibati xətaların profilaktikası

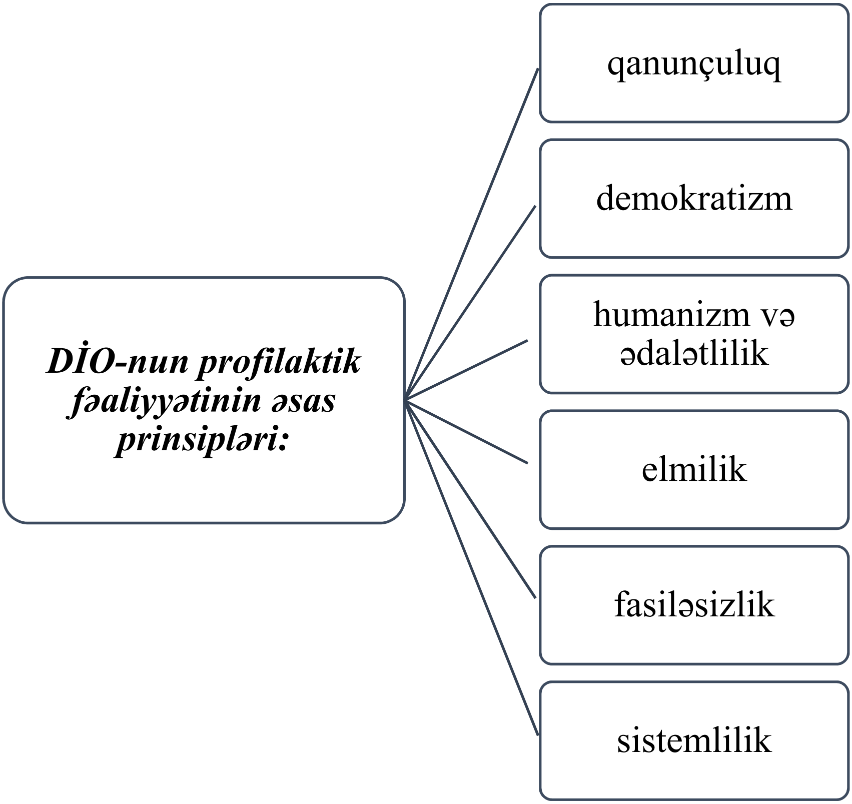
DİO-nun profilaktik fəaliyyətinin əsas prinsipləri:
qanunçuluq
demokratizm
humanizm və ədalətlilik
elmilik
fasiləsizlik
sistemlilik

Cinayətlərin qarşısının alınması üzrə daxili işlər orqanlarının əsas vəzifələri aşağıdakılardır:

- Cinayətlərin törədilməsinin səbəb və şəraitinin aşkar edilməsi və təhlili, onların aradan qaldırılması üzrə tədbirlərin görülməsi;
- Cinayət törətməyə meyilli şəxslərin müəyyən edilərək profilaktik uçota götürülməsi;
- Cinayətə hazırlıq görən və ya ona cəhd edən şəxslərin aşkar olunması, onların hüquqazidd əməllərinin qarşısının alınması;
- Cinayətlərin qarşısının alınması üzrə fəaliyyətə vətəndaşların və ictimai qurumların cəlb edilməsi;
- YYÇ arasında baxımsızlığın, nəzarətsizliyin və hüquqpozmaların qarşısının alınması;
- Avaralıq və dilənçiliklə məşğul olanların, eləcə də nəzərdə tutulmamış yerlərdə gecələyənlərin aşkar olunması və müvafiq ölçülər götürülməsi və s.

DİO-da profilaktiki qeydiyyata götürülən şəxslər:

- cəzaçəkmə yerlərindən azad edilmiş qəsdən az ağır, ağır və xüsusilə ağır cinayət törətmiş şəxslər
- polisin nəzarəti altına vermə və ev dustaqlığı qətimkan tədbiri seçilmiş şəxslər
- münaqişəli ailələr
- inzibati sahənin pasportunda qeydiyyata götürülənlər
- YYÇ - ın işləri üzrə xidmət tərəfindən qeydiyyata götürülənlər

MÖVZU № 7.

Cinayətkarlığın öyrənilməsinin təşkili

§ 1. Cinayətkarlığın öyrənilməsinin vəzifələri və məqsədi

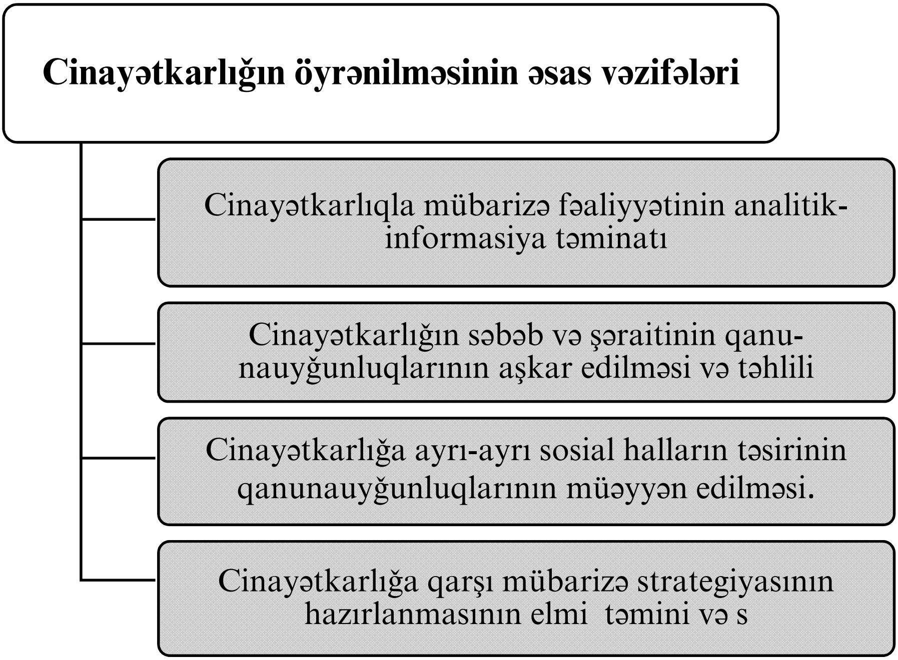

Cinayətkarlığın öyrənilməsində aşağıdakılar əsas götürülür (Ə.Piriyev)

↓

cinayətkarlıq digər ictimai təzahürlərlə əlaqəli təhlili (siyasi, iqtisadi, sosial və. s)

↓

kriminoloji təzahürlərin (cinayətlər, cinayətkarlıq, onların səbəbləri və s.) dəyişiklikləri ilə birlikdə təhlil edilməsi

↓

kriminoloji təzahürlərin inkişafının müəyyən bir proses kimi təhlil edilməsi

↓

kriminoloji təzahürlərin daxili və xarici ziddiyyətlərinin nəzərə alınması

Cinayətkarlığın kriminoloji öyrənilməsi zamanı müəyyən edilməli olan hallar:

↓

cinayətkarlığa qarşı mübarizə istiqamətləri

↓

cinayətkarlığın vəziyyətinin və inkişaf tendensiyalarının qiymətləndirilməsi məqsədi ilə yayılmasının və ictimai təhlükəliliyinin səviyyəsi

↓

profilaktik tədbirlərin müəyyən edilməsi məqsədi ilə cinayətkarlığın yaranmasının və inkişafının səciyyəvi xüsusiyyətləri (motivasiya, sosial yönəlmə, cinayətkarlığın coğrafiyası və s.)

↓

hüquq-mühafizə fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsi.

Cinayətkarlığın öyrənilməsinin məqsədi – onun vəziyyəti, strukturu, dinamikası, törədilməsinə kömək edən səbəb və şərait, onunla mübarizədə istifadə edilən tədbirlərin effektivliyi barədə kriminoloji informasiyanın əldə edilməsidir.

Kriminoloji informasiyaya dair tələblər:

informasiyanın tamlığı

informasiyanın vaxtında olması

informasiyanın həqiqiliyi

§ 2. Kriminoloji tədqiqatın metodlarının növləri

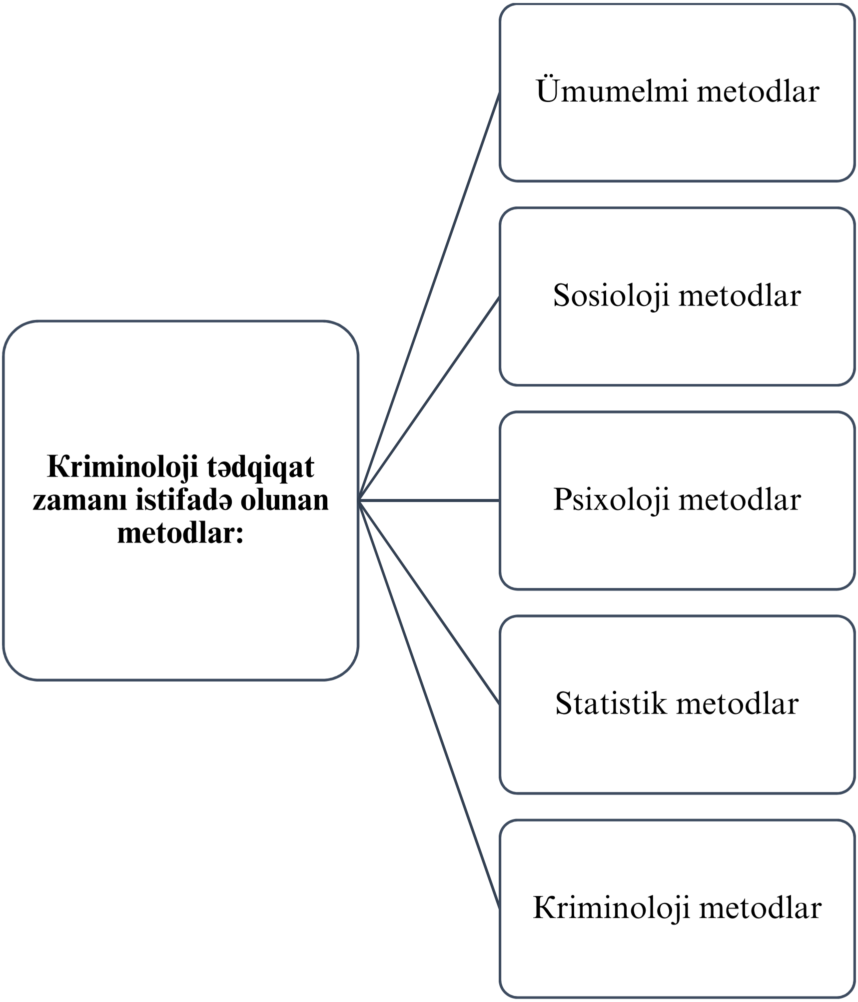

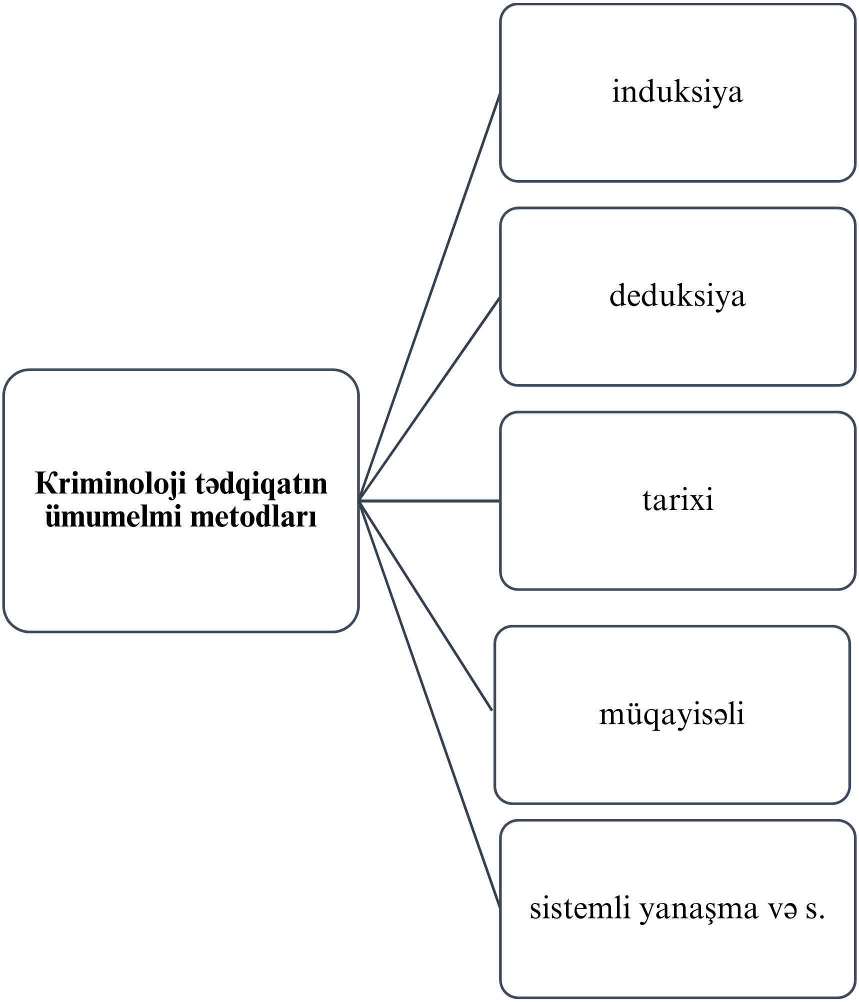
Kriminoloji tədqiqatın ümumelmi metodları
induksiya
deduksiya
tarixi
müqayisəli
sistemli yanaşma və s.

Kriminoloji tədqiqatın sosioloji metodları:

- müşahidə (daxili və xarici)
- sorğu (əyani: müsahibə və qiyabi:anketləşdirmə)
- - eksperiment
- ekspert qiymətləndirilməsi (fərdi və qrup)
- sənədlərin öyrənilməsi

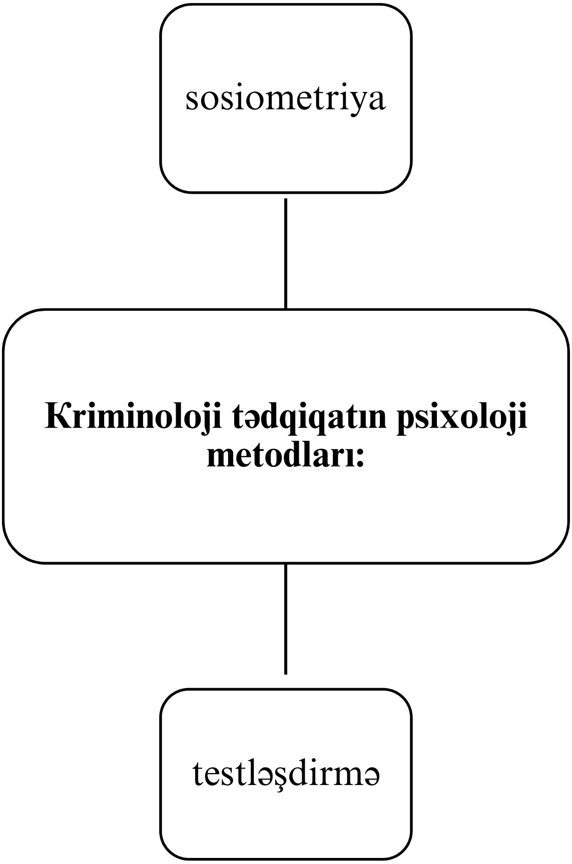
sosiometriya
Kriminoloji tədqiqatın psixoloji metodları:
testləşdirmə

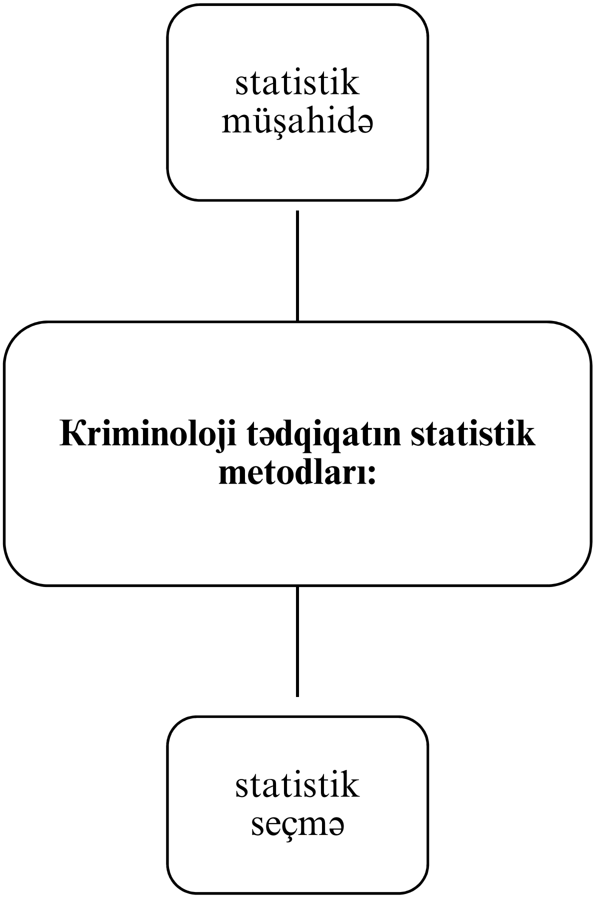
statistik müşahidə
Kriminoloji tədqiqatın statistik metodları:
statistik seçmə

Cinayətkarlığın öyrənilməsinin kriminoloji metodları:

- Kriminoloji proqnozlaşdırma
- Kriminoloji planlaşdırma
- Kriminoloji ekspertiza (kriminoloji rəy)

Kriminoloji tədqiqatın mərhələləri:

hazırlıq

pilotaj tədqiqat

empirik materialların yığılması və onun işlənilməsi

nəticələrin təhlili və yekun sənədlərinin hazırlanması

§ 3. Cinayətkarlıqla bağlı sosial-neqativ təzahürlərin kriminoloji xüsusiyyətləri

Alkoqollaşmanın faktorları:	
Sosial	Psixoloji

Alkoqolizmin neqativ meylləri:

- Sərxoşluq vəziyyətində törədilən cinayətlərin sayının artması.
- Ailə – məişət zəminində törədilən cinayətlərin dinamikasının stimullaşdırması.
- Zorakılıq hallarının inkişafına təsiri.
- Mənəvi-etik tənəzzül və s.

Fahişəliyin kriminoloji təsnifatı		
Subyektə görə	Davranışın xarakterinə görə	Motivinə görə

Narkomanlıqla cinayətkarlığın əlaqəsinin səciyyəvi xüsusiyyətləri:

- Narkotik vasitənin təsiri altında insan özünə nəzarət funksiyasını itirmiş olur.
- Narkotik vasitələrə kəskin meyl insanı cinayət törətməyə vadar edir.
- Narkomanların əksəriyyəti narkobiznesin fəal üzvlərinə çevrilirlər.
- Narkotik vasitənin qəbul edilməsi şəxsin cinayətkar qrupa cəlb edilməsinə səbəb ola bilər

Rasional
Ekstremizmin növləri :
Qeyri rasional

MÖVZU № 8.

Kriminoloji proqnozlaşdırma və planlaşdırma

§ 1. Kriminoloji proqnozların növləri

Proqnoz – hər hansı halın gələcək vəziyyətinin uyğun modelidir.

Məzmununa görə kriminoloji proqnozlaşdırmanın növləri :

Cinayətkarlığın proqnozlaşdırılması

Cinayətkarlığın müəyyən növünün proqnozlaşdırılması

Fərdi kriminal davranışın proqnozlaşdırılması

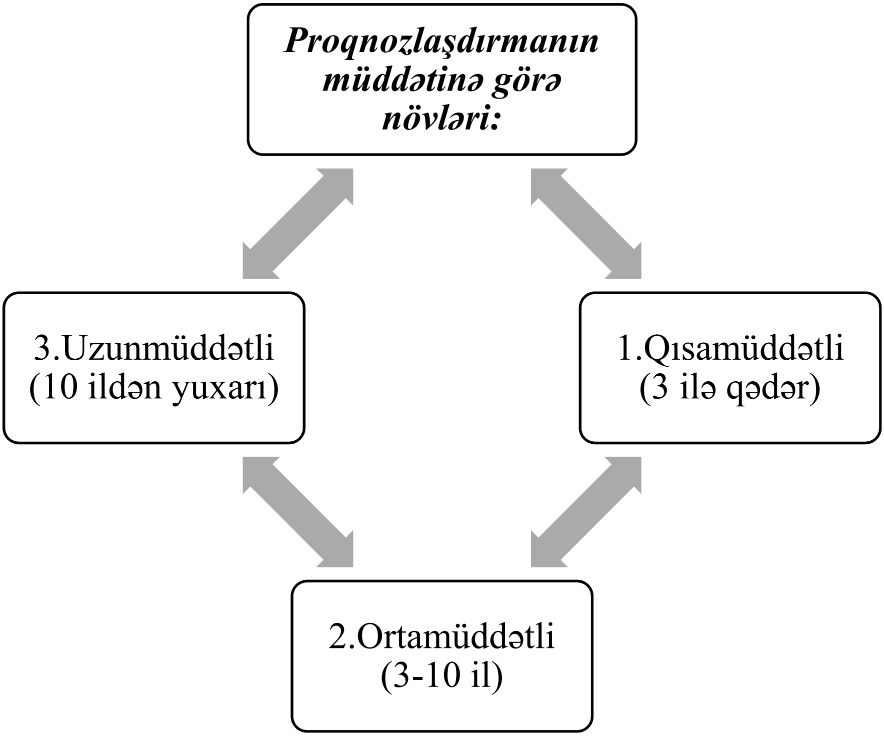
Proqnozlaşdırmanın müddətinə görə növləri:
3.Uzunmüddətli (10 ildən yuxarı)
1.Qısamüddətli (3 ilə qədər)
2.Ortamüddətli (3-10 il)

Obyektin mürəkkəbliyinə görə kriminoloji proqnozların növləri:

- Sinqulyar
- Faktorlu
- Sistemli
- Metosistemli
- Rəsmi
- Qeyri-rəsmi
- Evristik
- Parametrik
- Qeyri-parametrik

§ 2. Kriminoloji proqnozlaşdırmanın metodları

Kriminoloji proqnozlaşdırmanın metodları:

- ekstrapolyasiya
- modelləşdirmə
- ekspert qiymətləndirilməsi

Cinayətkarlığın proqnozlaşdırılması zamanı nəzərə alınan xüsusiyyətlər:

Cinayətkarlığın inkişaf tendensiyaları

Cinayətkarlığın strukrur dəyişkənliyi

Cinayətkarlığa təsir göstərən sosial-neqativ hallar

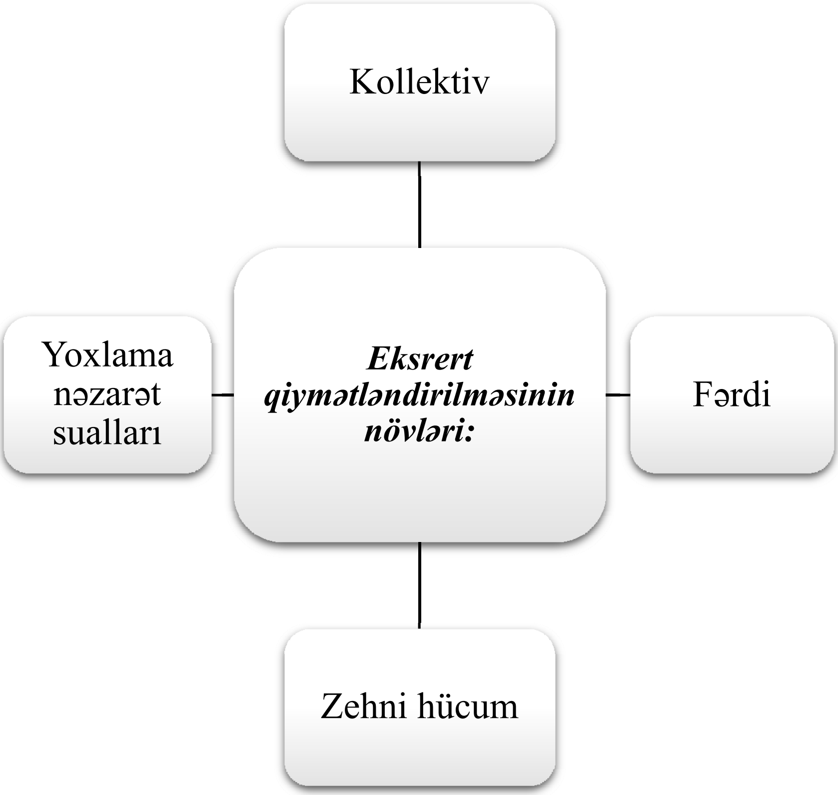
Kollektiv
Yoxlama nəzarət sualları
Eksrert qiymətləndirilməsinin növləri:
Fərdi
Zehni hücum

Modelləşdirmənin növləri:

- Mərkəzləşdirmə
- Bölünmə
- Statistik
- Dinamik
- Fasiləli
- Fasiləsiz
- Struktur
- Funksional
- Məntiqi
- Anoloji

§ 3. Kriminoloji planların növləri

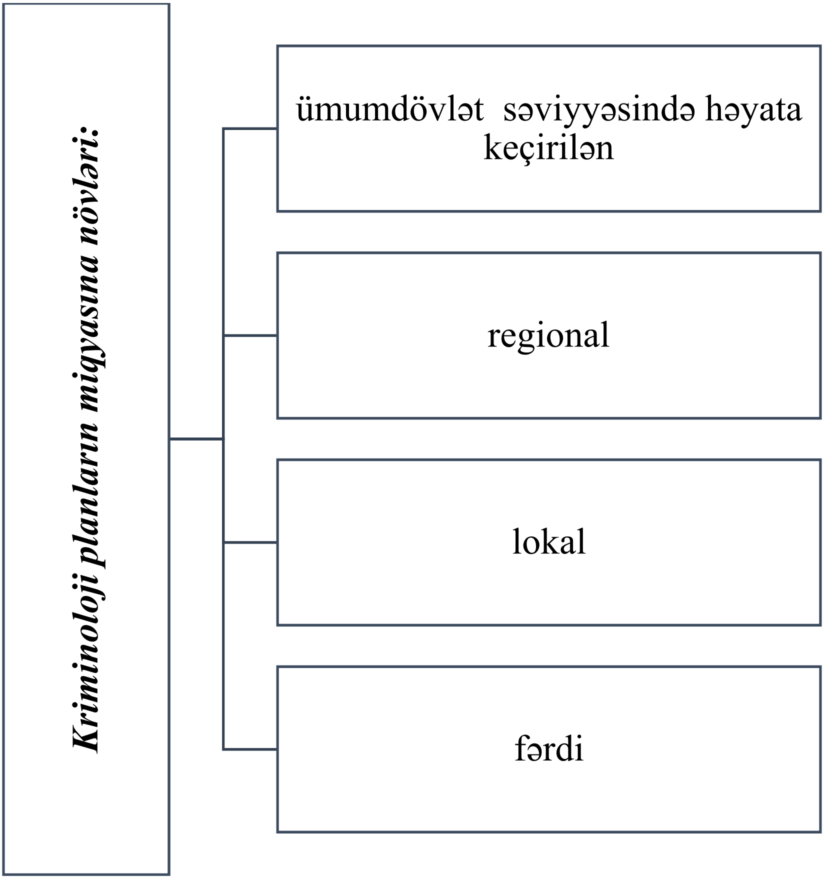

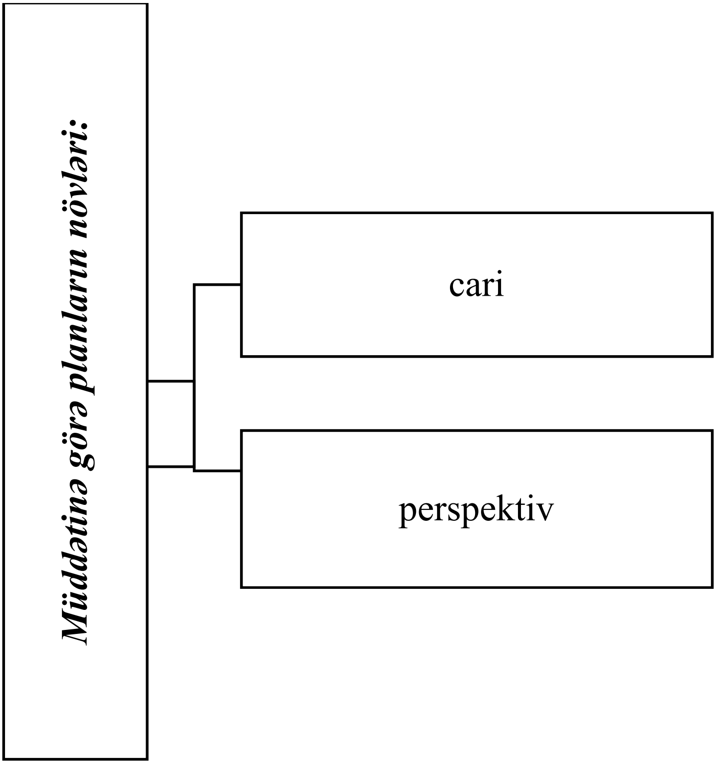
Müddətinə görə planların növləri:
cari
perspektiv

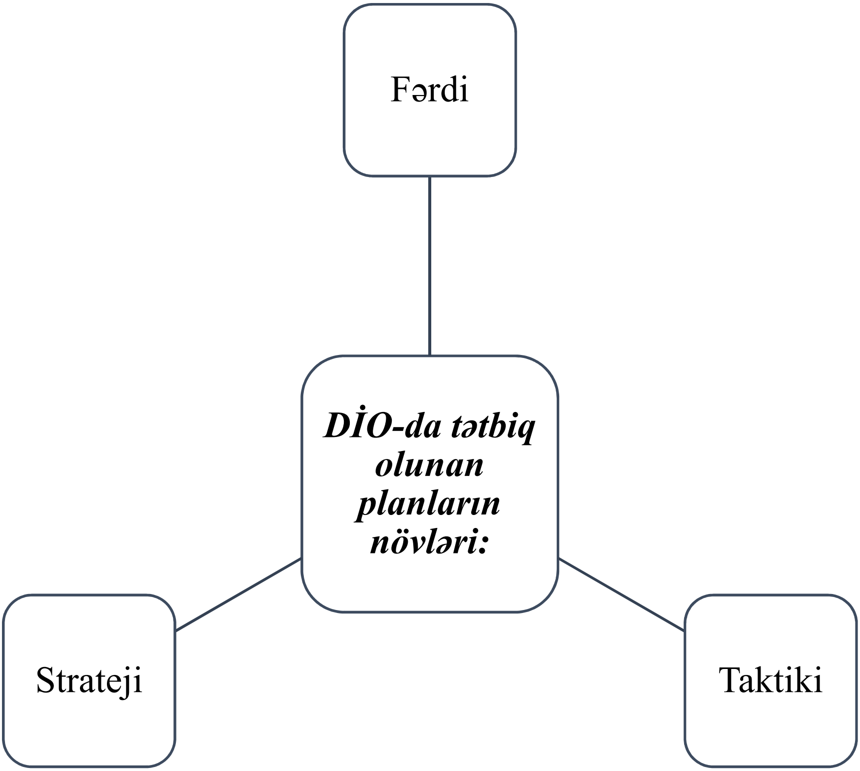
Fərdi
DİO-da tətbiq olunan planların növləri:
Strateji
Taktiki

Kriminoloji planlaşdırmanın prinsipləri:

- qanunçuluq
- obyektivlik
- elmi əsaslandırılma
- konkretlilik
- ardıcıllıq
- sistemlilik

Planlaşdırmanın əhəmiyyəti:

- Mürəkkəb problemin həllinə yönəlir
- Tədbirlərin sistemli düzülüşünü əks etdirən orqanik fəaliyyətdir.
- Məqsəd və vəzifələr perspektiv istiqamətə yönəldilir.
- Fəaliyyətinin effektiv idarəolunmasını təmin edir.
- Fəaliyyətinin idarəolunmasına nəzarət təmin edilir.
- Fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsi üsuludur.
- İntizam və qanunçuluğun möhkəmləndirilməsi təmin edilir.

MÖVZU № 9.

«Mülkiyyət əleyhinə törədilən cinayətlər və onların profilaktikası»

§ 1. Mülkiyyət əleyhinə törədilən cinayətlərin növləri

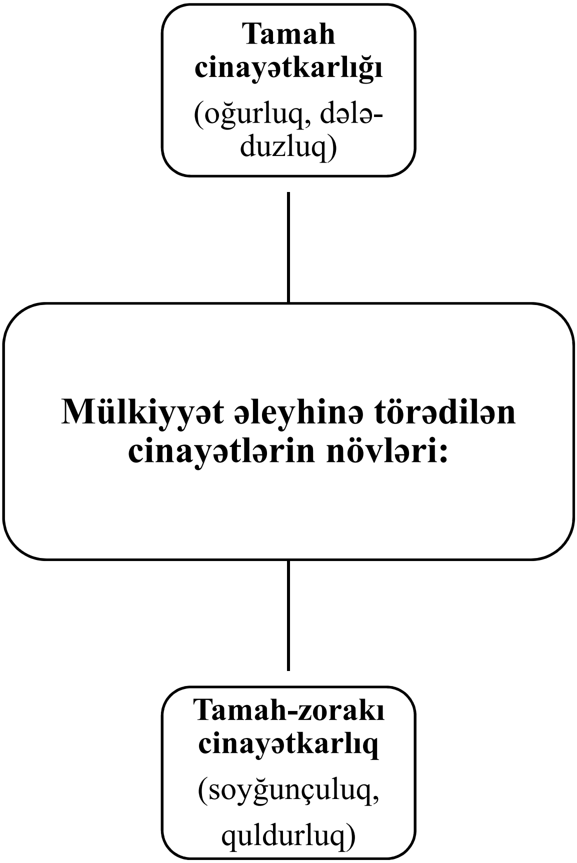

Mülkiyyət əleyhinə törədilən cinayətlərin öyrənilməsinin əhəmiyyəti:

son dövrlər mülkiyyət əleyhinə törədilən cinayətlərin sayının dinmaikasında artma templəri stabil hala çevrilir

mülkiyyət əleyhinə törədilən jinayətlərin sayı ümumi cinayətlərin strukturunda böyük çəkiyə malikdir

müasir dövrün ictimai münasibətlərinin dinamik inkişafı mülkiyyət əleyhinə törədilən cinayətlərin kəmiyyət və keyfiyyət göstəricilərinə əhəmiyyətli təsir göstərir

cəmiyyətin mənəvi dəyərlərinə və maddi əsaslarına vurduğu ziyan daha yüksəkdir

bu növ cinayətlərin inkişafı kriminal submədəniyyətin ideoloji dayaqlarını möhkəmləndirir

§ 2. Mülkiyyət əleyhinə cinayət törədənlərin şəxsiyyətlərinin kriminoloji xüsusiyyətləri

Oğrular cinayəti törətmiş şəxslər öz psixoloji xüsusiyyətlərinə görə fərqlənirlər. Onlar daha az impulsiv olur, müxtəlif sosial təbəqələrə tez uyğunlaşmağı bacarır, müxtəlif vəziyyətlərdə daha az həyəcanlanır və öz emosiyalarını ustalıqla gizlədə bilirlər. Aqressivlik onlara xas olan keyfiyyət deyil və ünsiyyət yaratmağa daha çox meyllidirlər.

Zorakı-tamah cinayətləri (soyğunçuluq, quldurluq) törətmiş şəxslərə isə impulsivlik, özünənəzarətin aşağı olması və s. aqressiv xüsusiyyətlər xasdır. Ölkəmizdə soyğunçuluq və quldurluq cinayətlərinin əksəriyyəti 18-24 və 25-29 yaşlarında olan şəxslərin payına düşür.

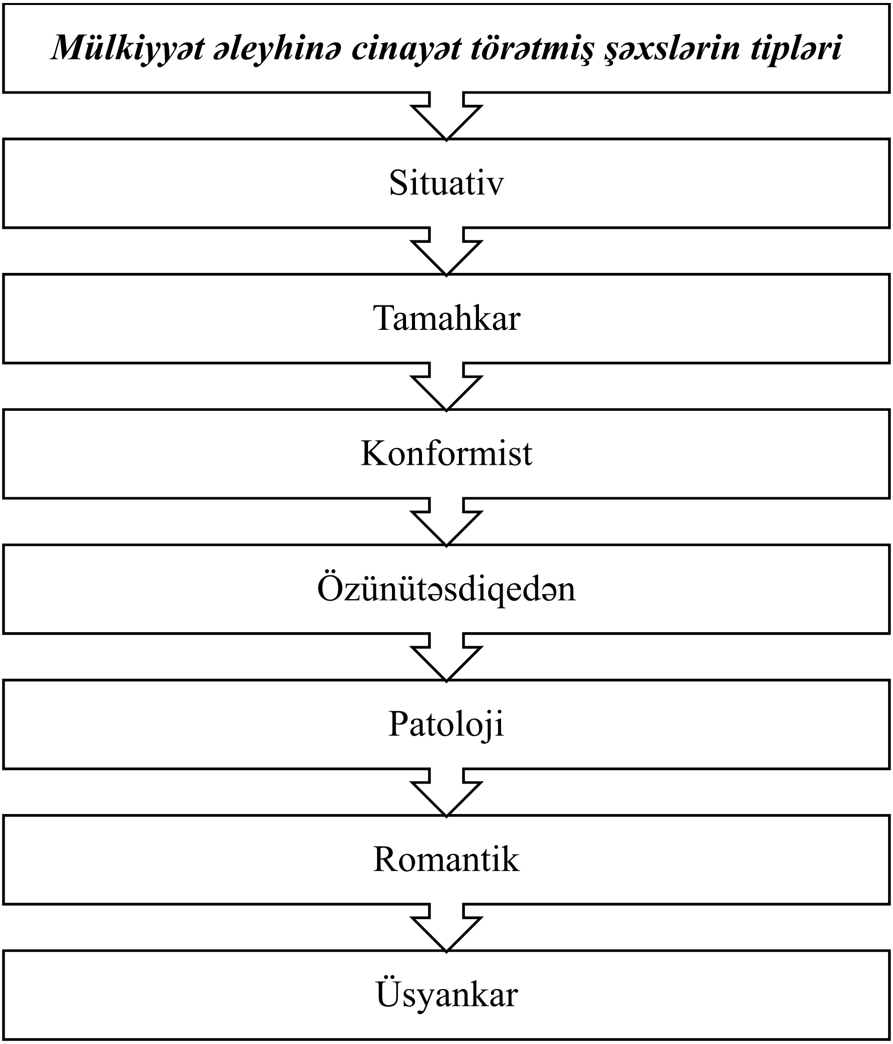
Mülkiyyət əleyhinə cinayət törətmiş şəxslərin tipləri
Situativ
Tamahkar
Konformist
Özünütəsdiqedən
Patoloji
Romantik
Üsyankar

§ 3. Mülkiyyət əleyhinə törədilən cinayətlərin əsas səbəbləri və profilaktikası

Mülkiyyət əleyhinə törədilən cinayətlərin əsas səbəbləri :

- İqtisadi krizis və işsizlik
- Kriminal düşüncə tərzinin təbliği
- Residiv cinayətlərin inkişafına təkan verən cəza siyasəti.
- Sosial nəzarət mexanizmlrərinin inkişaf etdirilməməsi.
- Hüquq mədəniyyətinin aşağı səviyyədə olması.

Mülkiyyət əleyhinə törədilən cinayətlərin profilaktikası tədbirləri:

- İqtisadi
- Siyasi
- Hüquqi
- Təşkilati
- Mədəni-tərbiyəvi

MÖVZU 10.

«Zorakı cinayətkarlıq və onun profilaktikası»

§ 1. Zorakı cinayətkarlığın kriminoloji xüsusiyyətləri

Zorakılığın növləri :

- Fiziki zorakılıq
- Psixi zorakılıq
- "İnstrumental" zorakılıq
- Məişət zorakılığı.
- Mənəvi zorakılıq.
- Silahla müşayiət olunan zorakılıq (soyuq və ya odlu silah)
- Siyasi zorakılıq
- Mülki zorakılıq (tamah məqsədi olmadan başqasının əmlakını məhv etmə).
- Ailə zorakılığı və s.

Statistik göstəricilərə əsasən ümumi cinayətlərin strukturunda qəsdən adam öldürmə cinayətləri təqribən 1,4-1,9 %, sağlamlığa ağır zərər vurma 1,6 -2,1 %, zorlama 0,3-0,4 %, xuliqanlıq 6,7-9 % təşkil edir.

Zorakı cinayətkarlığın nöləri:

- **aqressiv-zorakı cinayət-karlıq** (Zorakılıq kriminal motivasiyanın tərkib elementi kimi çıxış edir. Bu zaman kriminal qəsdin əsas obyekti şəxsin həyatı və ya sağlamlığı olur)
- **rasional-zorakı cinayət-karlıq** (Zorakılıq kriminal məqsədə çatmaq üçün əsas vasitə qismində çıxış edir).

Zorakı cinayətlərin dinamikasına təsir edən neqativ faktorlar :

- cinayət etməyə cəhdlə müqayisədə bitmiş cinayətlərin sayının artması
- zorakı cinayətlərin artması müşahidə olunan regionlarda ağırlaşdırıcı hallarda adam öldürmə cinayətlərinin payının artması
- adam öldürmə cinayətlərinin daha ictimai təhlükəli növlərinin, xüsusilə də, odlu silahın tətbiqi ilə törədilən adam öldürmə cinayətlərinin kəmiyyətinin artması
- insanların həyat və səhhəti əleyhinə qrup halında cinayətkar qəsdlərin artması
- zorakı cinayətlərin residivinin artması
- zorakılıqla bağlı cinayətlərin peşəkar cinayətkarlar tərəfindən törədilməsi (sifarişli qətllər);
- xüsusi amansızlıqla törədilən zorakı cinayətlərin sayının artması.

§ 2. Zorakı cinayətkarların şəxsiyyətinin kriminoloji xüsusiyyətləri

Zorakı cinayətkarların tipləri :

Rasional tip (Öz problemlərini yalnız güc yolu ilə həll edir). Bu tipə mənsub olan cinayətkarlar əsasən tamah, seksual ehtiyacların ödənilməsi və s. motivlərlə bağlı cinayətlər törədirlər

İmpulsiv tip (Cinayətləri əsasən qisas və qısqanclıq motivi ilə bağlı törədirlər)

Patoloji tip (Zorakılıqla onlar öz daxilində mənəvi rahatlıq tapır.Bu tipə mənsub olan şəxslər çox vaxt əvvəllər zorakı təsirə məruz qalmış şəxslər olurlar)

Konformist tip (Müəyyən təsir altında cinayət törətmiş şəxslər)

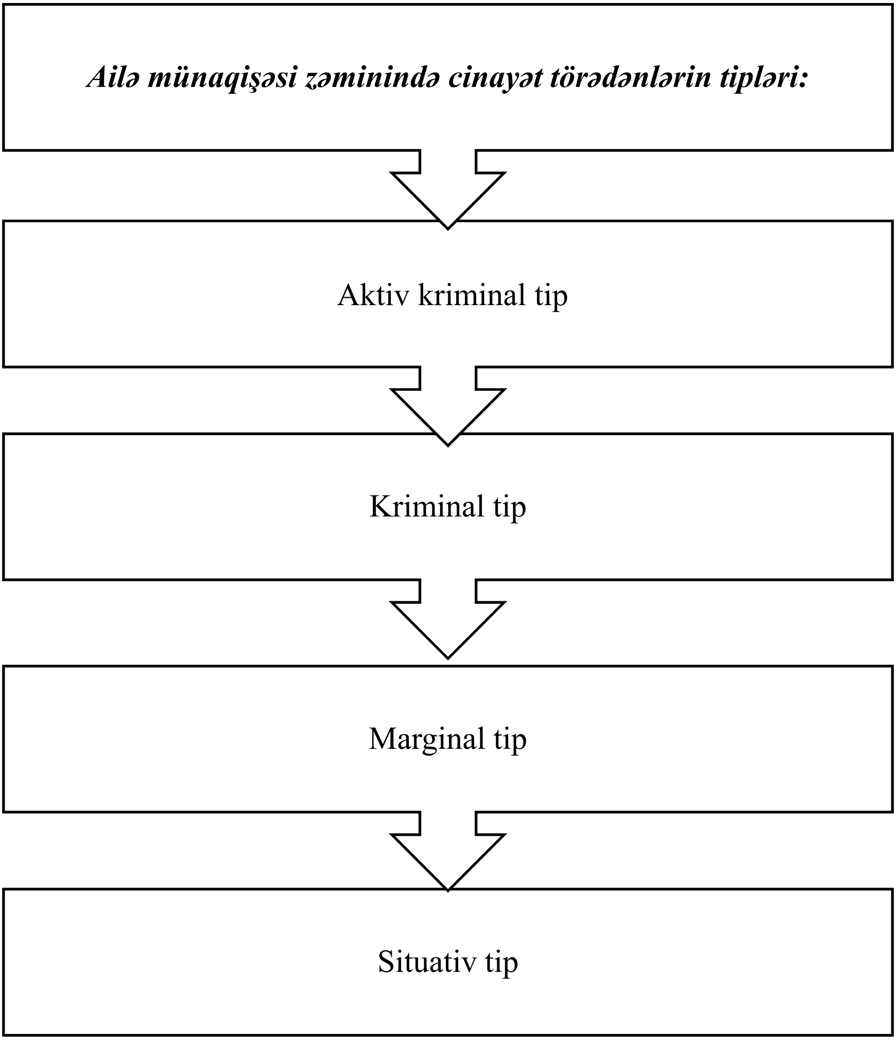
Ailə münaqişəsi zəminində cinayət törədənlərin tipləri:
Aktiv kriminal tip
Kriminal tip
Marginal tip
Situativ tip

§ 3. Zorakı cinayətlərin səbəbləri və xəbərdar edilməsinin əsas istiqamətləri

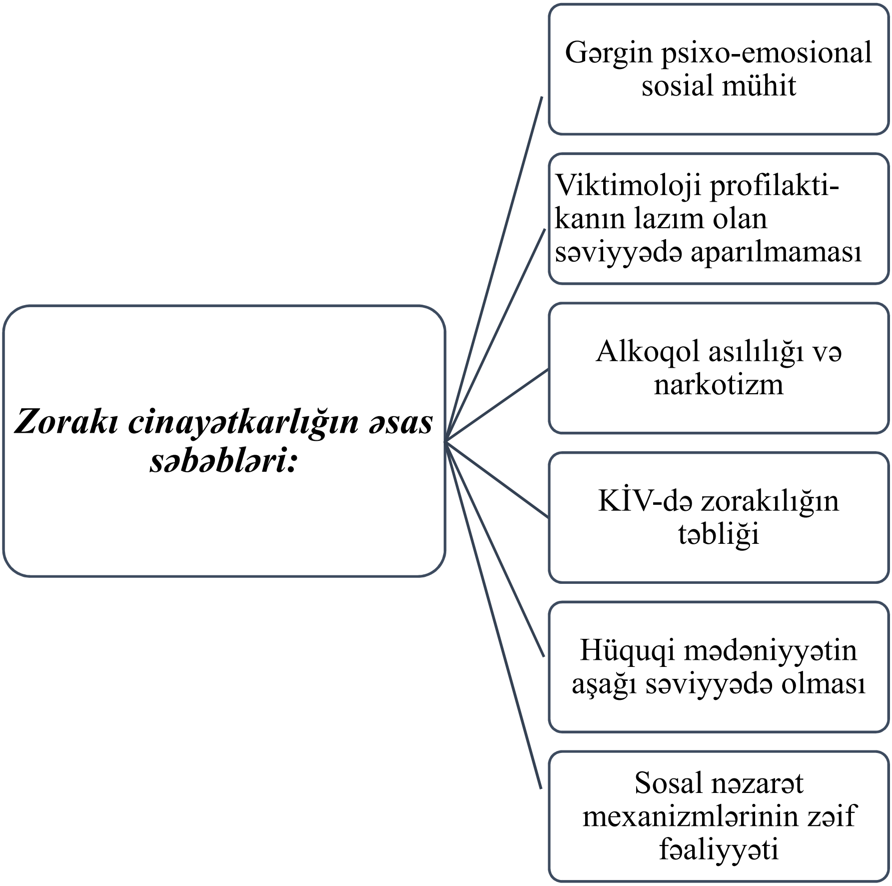

Zorakı cinayətkarlığın profilaktikası:

- Aparılan islahatların milli-mənəvi dəyərlərə əsaslanaraq istiqamətləndirilməsi
- Ailəyə qarşı qayğı və diqqətin artırılması
- Təhsil müəssisələrində tərbiyə sisteminin təkmilləşdirilməsi
- Asudə vaxtın düzgün təşkili
- Sağlam həyat tərzinin təbliği
- Hüquqi təbliğat və hüquqi tərbiyə sisteminin daha ahəngdar işləməsi
- Viktimoloji profilaktikanın tətbiqi mexanizmlərinin təkmilləşdirilməsi
- Qanunsuz silah dövriyyəsinin qarşısının alınması
- HMO-nun fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsi

MÖVZU 11.
«İqtisadi cinayətkarlıq və onun profilaktikası»

§ 1. İqtisadi cinayətkarlığın kriminoloji xüsusiyyətləri

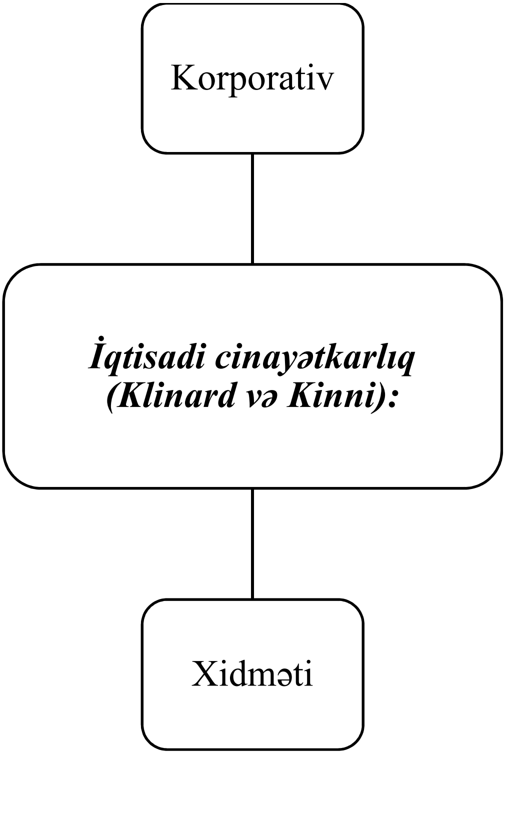

Ağyaxalıqlı cinayətkarlığın növləri(Qrin):

- **Təşkilati** (Korporativ)- vergi sənədlərinin saxtalaşdırılması.
- **Peşəkar** - vəkillər, həkimlər, psixoloqlar, müəllimlər və s.
- **Vəzifədən suiistifadə etməklə törədilən cinayətlər -** HMO əməkdaşının rüşvət alması
- **Fərdi** – fəhlənin iş yerindən hər hansı bir detalı oğurlaması.

İqtisadi cinayətkarlığın kriminoloji xüsusiyyətləri :

İqtisadi cinayətkarlığın latentliyi yüksəkdir

İqtisadi cinayətkarlığın cəmiyyətə vurduğu zərərin məbləği olduqca böyükdür

İqtisadi cinayətkarlıq digər cinayətkarlığa nisbətən əhalinin böyük hissəsini əhatə edir

İqtisadi cinayətkarlıq mütəşəkkil xarakter daşıyır

İqtisadi fəaliyyət sahəsində cinayət törətmiş şəxslərin tipləri:

“Brilliant yaxalıqlar”- dövlətin siyasi və iqtisadi elitasını təmsil edən şəxslər.

“Qızıl yaxalıqlar”- nazirliklərdə, bank sistemərində inzibati-təsərrüfat və inzibati-sərəncamverici funksiyaları (bürokratik elita), həmçinin iri kommersiya və digər təşkilatlarda inzibati-təsərrüfat funksiyalarını yerinə yetirən şəxslər.

“Gümüş yaxalıqlar”- dövlətin vəzifəli şəxsləri, orta təbəqəli kommersiya təşkilatlarının rəhbərləri, sahibkarlar elitası, maliyyə-kredit və bank sisteminin nümayəndələri

“Ağ yaxalıqlar”- dövlət və bələdiyyə orqanlarının nümayəndələri, orta təbəqəli idarəetmə aparatlarının əməkdaşları, ayrı-ayrı regionlarda yerləşən müəssisə və təşkilatların rəhbərləri.

§ 2. *İqtisadi fəaliyyət sahəsində törədilən cinayətlərin səbəb və şəraiti*

Ümumsosial səviyyədə iqtisadi cinayətkarlığın səbəbləri :

- Bazar iqtisadiyyatına keçidlə əlaqədar olaraq elmi cəhətdən əsaslandırılmış iqtisadi tədqiqatların aparılmaması
- Bazar münasibətlərinin həyata keçirilmə mexanizminin olmaması
- Keçid dövründə iqtisadi münasibətlərin nizamlanması üçün nəzərdə tutulmuş qanunların yetkin səviyyədə olmaması
- Sahibkarlıq fəaliyyətini kölgəli iqtisadiyyata sürükləyən vergi siyasəti
- Dövlətin sahibkarlığın ədalətli inkişafına hazır olmaması
- Dövlət tərəfindən iqtisadi cinayətkarlığa və korrupsiyaya qarşı vahid mübarizə strategiyasının hazırlanmaması
- Əhalinin varlanmasının əsas mənbəyinin kriminal fəaliyyətin olması

§ 3. İqtisadi cinayətlərin profilaktikası

İqtisadi cinayətkarlığa qarşı tətbiq ediləcək profilaktik tədbirlərin istiqamətləri :

- Özəlləşdirmə və sosial nəzarət arasında tarazlığın təmin edilməsi
- Əhalinin ehtiyac içərisində yaşayan aztəminatlı təbəqəsinə dövlət tərəfindən sosial yardımın göstərilməsi
- Ölkədə siyasi və iqtisadi stabilliyin təmin olunması
- Sosial münasibətlərin və qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi
- Hüquq-mühafizə orqanlarının fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsi

Sosial nəzarətin əsas vəzifələri :

↓

maddi vəsaitlərin qanunsuz yolla əldə olunmasının qarşısının alınması

↓

qanunsuz yolla əldə olunmuş maddi vəsaitlərin istifadəsinə yol verilməməsi

Hüquq-mühafizə orqanlarının fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsi:

↓

onların müasir texniki vəsaitlərlə təmin olunması

↓

kadrların hazırlığının yüksəldilməsi

MÖVZU 12.

«Yetkinlik yaşına çatmayanlar tərəfindən törədilən cinayətlərin kriminoloji xüsusiyyətləri və profilaktikası»

§ 1. Yetkinlik yaşına çatmayanlar tərəfindən törədilən cinayətlərin kriminoloji xüsusiyyətləri

Yetkinlik yaşına çatmayanlar tərəfindən törədilən cinayətlər bütün xətlər üzrə törədilmiş cinayətlərin 3-5 %-ni təşkil edir.

Yetkinlik yaşına çatmayanlar tərəfindən cinayətlərin əksəriyyəti qrup halında törədilir (60-70 %).

Yetkinlik yaşına çatmayanlardan ibarət cinayətkar qrupun tərkibi təqribən 3-5 nəfər arasında olur.

YYÇ tərəfindən törədilən cinayətlərin səciyyəvi xüsusiyyətləri:

↓

Mülkiyyət əleyhinə olan cinayətlərin törədilməsinə üstünlük verilməsi

↓

Cinayətlərin daha çox qrup halında törədilməsi

Yetkinlik yaşına çatmayanlardan ibarət cinayətkar qrupların üzvlərinin davranışlarının xüsusiyyətlərinə görə növləri:

Təsadüfi qruplar

Retristik qruplar

Cinayətkar qruplar

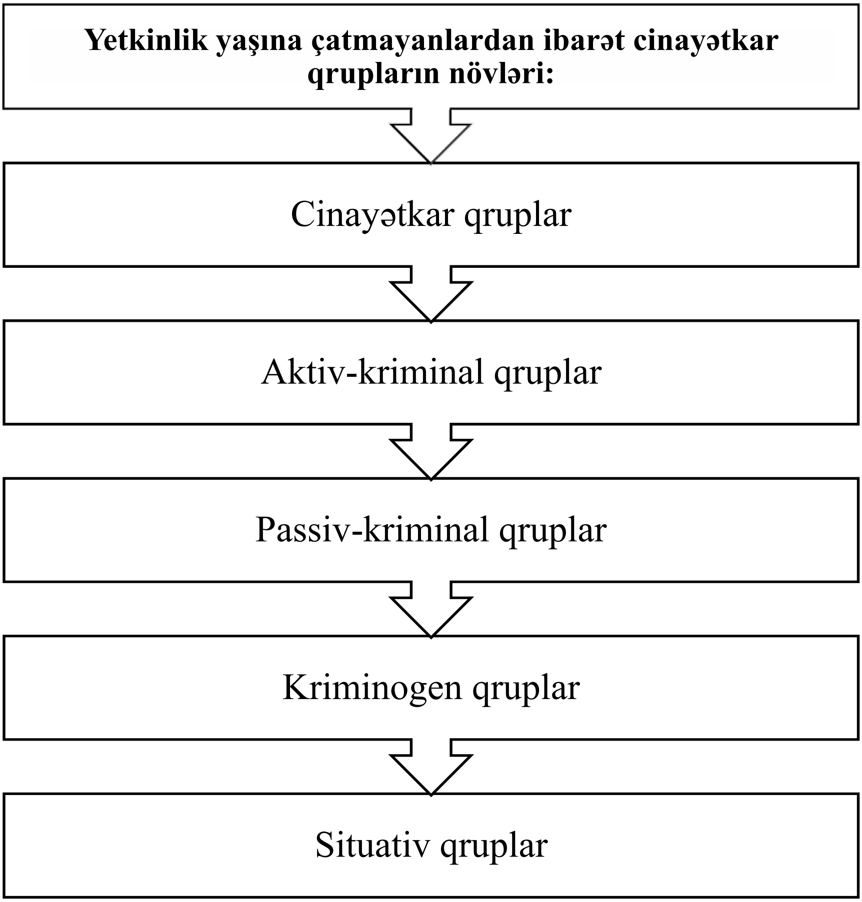
Yetkinlik yaşına çatmayanlardan ibarət cinayətkar qrupların növləri:
Cinayətkar qruplar
Aktiv-kriminal qruplar
Passiv-kriminal qruplar
Kriminogen qruplar
Situativ qruplar

Cinayətkar qruplar:

↓

mütəşəkkillik

↓

qrupda əvvəllər məhkum olmuş şəxsin olması

↓

qrupun üzvlərinin şəxsiyyətinin əks sosial istiqamətdə formalaşması

↓

zorakı cinayətlərin törədilməsinə üstünlük verilməsi (şəxsiyyət əleyhinə törədilən cinayətlər, quldurluq, soyğunçuluq və s.).

Aktiv-kriminal qruplar

↓

mütəşəkkillik zəif formada özünü biruzə verir

↓

dayanıqlı və uzunmüddətli münasibətər yoxdur

↓

qrupda əvvəllər məhkum olunmuş şəxslər iştirak edirlər

↓

qrupun üzvlərinin şəxsiyyəti əkssosial istiqamətdə formalaşmışdır

↓

törədilən cinayətlərdə zorakılığın əlamətləri müşahidə oluna bilər, lakin daha çox mülkiyyət əleyhinə törədilən cinayətlərə üstünlük verilir (quldurluq, soyğunçuluq, oğurluq və s.).

Passiv-kriminal qruplar

↓

qrupun tərkibində DİO tərəfindən profilaktik uçotda olan şəxslərin olması

↓

daxili qaydaları vardır

↓

qrupun üzvlərinin şəxsiyyətinin pozitiv komponentləri mövcuddur. Lakin şəxsiyyətin neqativ istiqamədə formalaşmasına təkan verən neqativ komponentlər üstünlük təşkil edir

↓

daha çox ictimai qaydanın pozulması ilə əlaqədər hüquqpozmalar törədilir (xuliqanlıq)

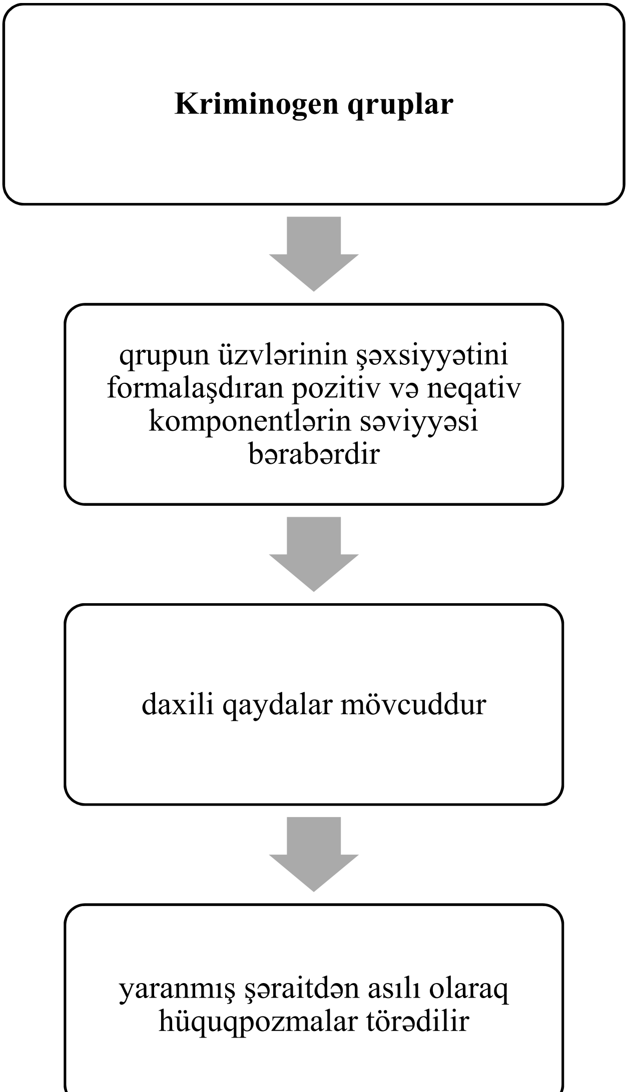
Kriminogen qruplar
qrupun üzvlərinin şəxsiyyətini formalaşdıran pozitiv və neqativ komponentlərin səviyyəsi bərabərdir
daxili qaydalar mövcuddur
yaranmış şəraitdən asılı olaraq hüquqpozmalar törədilir

Situativ qruplar

qrupun üzvlərinin şəxsiyyətini formalaşdıran komponentlər sabit deyil, davranışların istiqamətlərinin seçilməsində qeyrimüəyyənlik var

qrupda birlik, mütəşəkkillik, daxili qaydalar yoxdur

belə qruplar əvvəlcədən yaradılmır, hər hansı bir şəraitin təsiri nəticəsində yaranaraq (asudə vaxtın birlikdə keçirilməsi, əyləncə axtarışı məqsədi ilə), tez bir zamanda da dağılır.

§ 2. Cinayət törətmiş yetkinlik yaşına çatmayanların şəxsiyyətlərinin kriminoloji xüsusiyyətləri

Cinayətlərin törədilməsində motivin xarakterinə görə yetkinlik yaşına çatmayan cinayətkarların tipləri :

↓

Asudə vaxtını daha şən keçirmək məqsədilə cinayət törədən şəxslər

↓

Öz yaşıdlarının təsiri altında, onlar arasında nüfuz qazanmaq üçün cinayət törədən şəxslər

↓

Yetkinlik yaşına çatmış şəxslərin təsiri altında cinayət törədən şəxslər

↓

Ehtiyacın təsiri altında cinayət törədən şəxslər

Yetkinlik yaşına çatmayanların cinayətkarlığının neqativ meylləri:

↓

Yetkinlik yaşına çatmayanlar tərəfindən törədilən cinayətlərin digər sahələr üzrə qeydə alınmış cinayətlərə nisbətən daha intensiv artması

↓

Bütün xətlər üzrə qeydə alınmış cinayətlərin strukturunda yetkinlik yaşına çatmayanlar tərəfindən törədilən ağır cinayətlərin sayının çoxalması

↓

Yetkinlik yaşına çatmayanlar tərəfindən odlu və ya soyuq silah, nəqliyyat vasitələrindən istifadə edilməklə və törədilən cinayətlərin artması

↓

Narkotiklərlə bağlı törədilən cinayətlərdə yetkinlik yaşına çatmayanların iştirakı

↓

Yetkinlik yaşına çatmayanlar tərəfindən törədilən cinayətlərin daha mütəşəkkil xarakter alması

§ 3. Yetkinlik yaşına çatmayanların cinayətkarlığının profilaktikası

Yetkinlik yaşına çatmayanların cinayətkarlığına qarşı təsir tədbirlərinə aşağıdakılar aiddir:

↓

ailəin, YYÇ-ın və gənclərin sosial və maddi şəraiti ilə bağlı qanunvericilik bazasının yaradılması

↓

YYÇ-ın cinayətkarlığının profilaktikası funksiyasını həyata keçirən dövlət orqanlarının fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsi

↓

YYÇ-ın asudə vaxtının təşkili sahəsində həyata keçiriləcək tədbirlərin effektivliyinin artırılması

↓

YYÇ-ın və gənclərin hüquqi və hərbi-siyasi tərbiyəsinin təşkili

↓

YYÇ-ın işləri üzrə məhkəmə təcrübəsinin təkmilləşdirilməsi

↓

YYÇ-ın fiziki və psixi qüsurları ilə bağlı xəstəliklərinin profilaktikası

↓

ailəyə və uşaqlara sosial, iqtisadi və digər zəruri köməyin göstərilməsi üzrə dövlət proqramlarının hazırlanması

↓

Sosial işçi institutunun yaradılması

YYÇ tərəfindən törədilən cinayətlərin profilaktikasının beynəlxalq əsasları (BMT-nin Ər-Riyad Aparıcı Təlimatları)

Ailə

Təhsil

İcma

Kütləvi informasiya vasitələri

Sosial siyasət

Qanunverijilik və ədalət mühakiməsi

Koordinasiya

MÖVZU 13.

«Narkotik vasitələrlə bağlı cinayətlər və onların profilaktikası»

§ 1. Narkotik vasitələrlə bağlı cinayətlərin anlayışı və kriminoloji xüsusiyyətləri

Narkotik vasitələrlə bağlı cinayətlər – narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin və onların prekursorlarının dövriyyəsi ilə əlaqədar yaranan ictimai münasibətlərə qəsd edən cinayətlərin cəmidir.

Narkotik vasitələrlə bağlı cinayətlər qlobal xarakter daşıdığından dünyanın bir neçə ölkələrini əhatə edir. Onlar **istehsalçı, istehlakçı, tranzit** ölkələrinə bölünməklə qruplaşdırılır.

Naroktik vasitələrin daşınmasının aşağıdakı marşrutları :

Əfqanıstan, Pakistan, İran, Türkiyə, Balkan ölkələrindən Avropa ittifaqı ölkələrinə (opiatlar – morfin, heroin)

Cənubi Amerikadan Şimali Amerikaya (kokain)

Mərakeş, İspaniyadan Avropaya (çətənə-həşiş, marixuana)

Əfqanıstan, Mərkəzi Asiya, Qafqaz ölkələrindən Avropaya

Cənubi Amerika, Qərbi və Cənubi Afrikadan Avropaya

Myanma, Çindən (Honkonq, Tailand) ABŞ-na

Poçt xidmətləri və kommersiya fəaliyyəti vasitəsi ilə

§ 2. Narkotik vasitələrlə bağlı cinayət törətmiş şəxslərin şəxsiyyətlərinin kriminoloji xüsusiyyətləri və bu növ cinayətlərin əsas səbəbləri

Narkotik vasitələrlə bağlı cinayət törətmiş şəxslərin tipologiyası:

↓

təşkilatçılar

↓

istehsalçılar

↓

ekspeditorlar (poçtalyon)

↓

narkotik vasitələrin topdan satışı ilə məşğul olanlar

↓

alıcılar

↓

reklamçılar

↓

mühafizəçilər

↓

xəzinədarlar

↓

narkotik vasitələrin qanunsuz dövriyyəsindən əldə edilən çirkli pulların yuyulması ilə məşğul olan şəxslər

↓

himayədarlar

Narkotik vasitələrlə bağlı törədilən cinayətlərin əsas səbəbləri:

iqtisadi sistemli krizis (leqal iqtisadiyyatın kölgəli iqtisadiyyata tranformasiya olunması)

sosial, mənəvi, siyasi sahələrdə tənəzzül

ölkənin coğrafi vəziyyəti

sərhədlərin şəffaflığı

tibbi profilaktikanın həyata keçirilməməsi

ölkə əhalisinin müharibə vəziyyətində olması və s.

§ 3. Narkotik vasitələrlə bağlı cinayətlərin profilaktikası

Narkotik vasitələrlə bağlı cinayətlərin profilaktikasına yönəldilmiş tədbirlər:

↓

narkotik vasitələrin dövriyyəsinə sərt qadağaların qoyulması istiqamətində həyata keçirilən profilaktik tədbirlər

↓

narkotik vasitələrin leqallaşdırılmasına yönəldilmiş profilaktik xarakterli tədbirlər

↓

narkotik vasitələrin dövriyyəsinə qoyulmuş sərt qadağalrla onun leqallaşdırılmasına yönəldilmiş profilaktik tədbirlərin uzlaşdırılması.

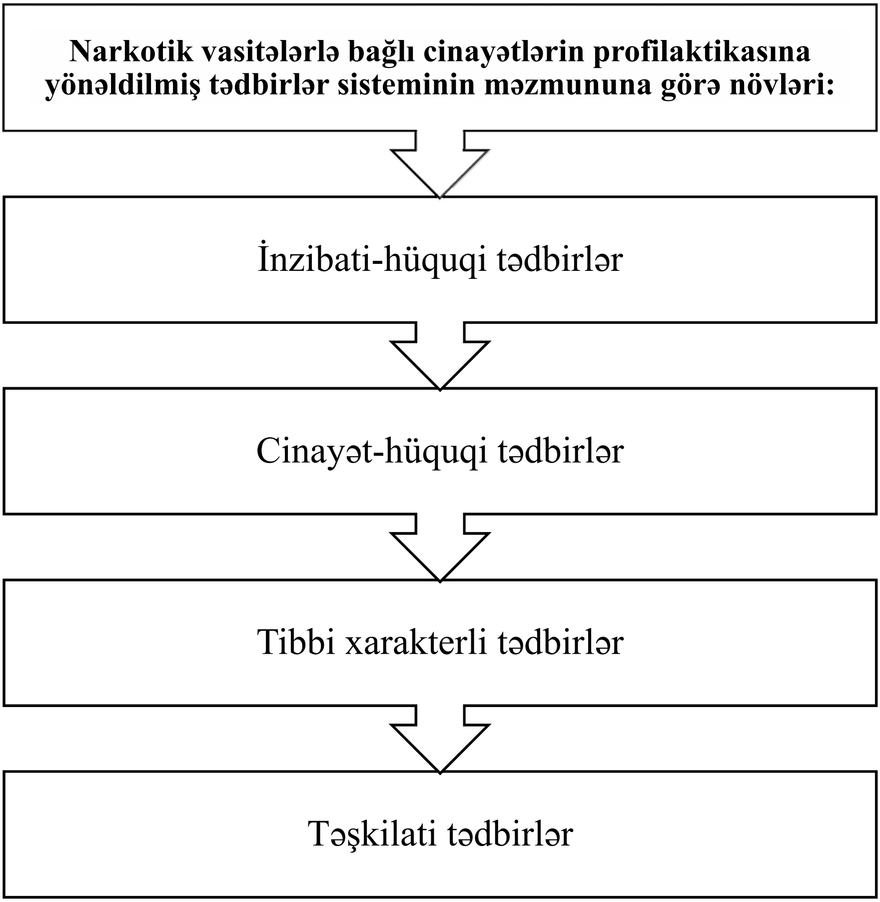
Narkotik vasitələrlə bağlı cinayətlərin profilaktikasına yönəldilmiş tədbirlər sisteminin məzmununa görə növləri:
İnzibati-hüquqi tədbirlər
Cinayət-hüquqi tədbirlər
Tibbi xarakterli tədbirlər
Təşkilati tədbirlər

Narkotik vasitələrin inkişaf meyllərinin qarşısının alınması məqsədi ilə aşağıdakı profilaktik tədbirlərin həyata keçirilməsi zəruridir:

↓

Narkotik vasitələrin dövriyyəsi üzərində dövlət monopoliyasının müəyyən edilməsi

↓

Narkotik vasitələrin dövriyyəsi ilə bağlı həyata keçirilən tədbirlərin monitorinqinin keçirilməsi

↓

Narkotik vasitələrlə bağlı cinayətlərin əleyhinə yönəldilmiş uzun müddətli dövlət proqramının həyata keçirilməsi

↓

Narkotik vasitələrin daha geniş yayıldığı regionlarda alternativ inkişaf proqramlarının tətbiq edilməsi

MÖVZU 14.

«Residiv cinayətkarlığın növləri və kriminoloji xüsusiyyətləri»

§ 1. Residiv cinayətkarlığın növləri

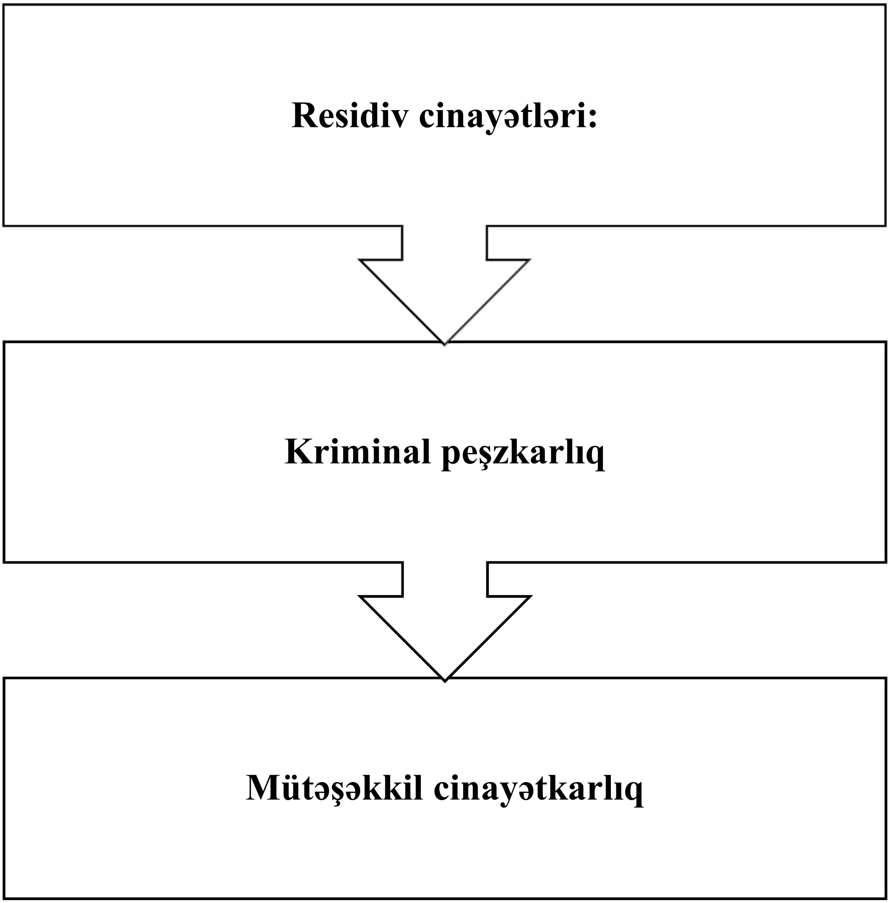

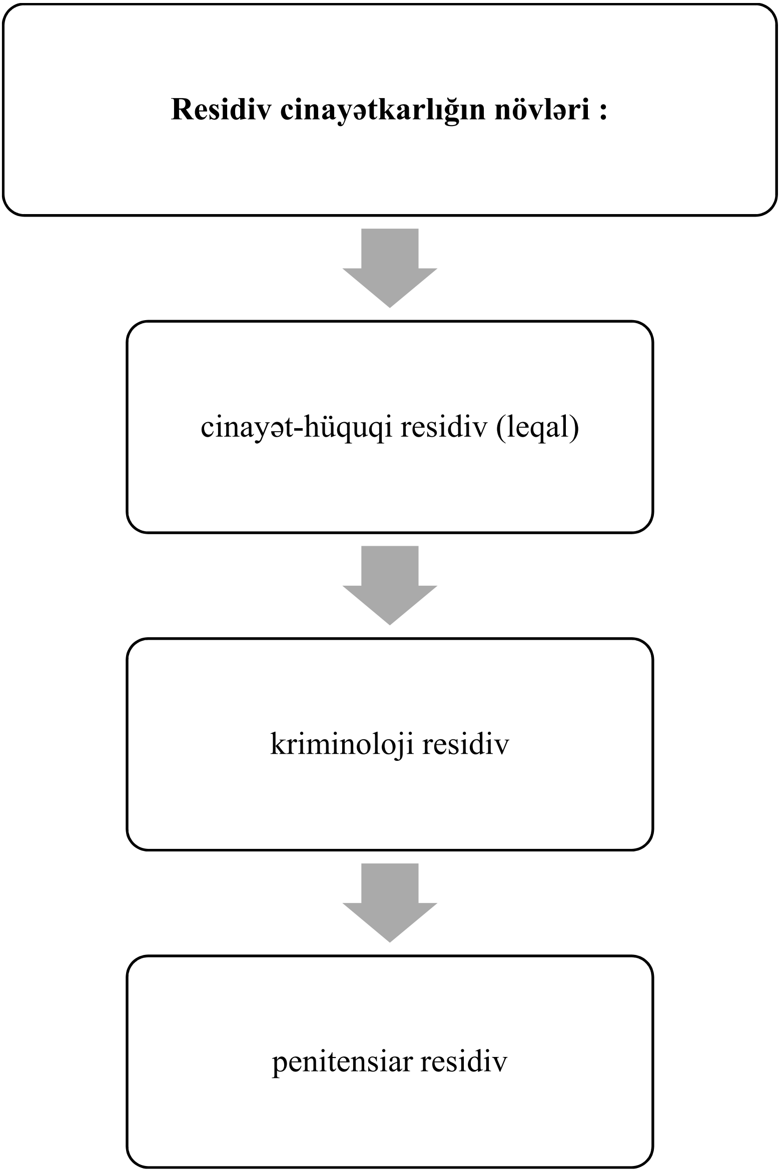
Residiv cinayətkarlığın növləri :
cinayət-hüquqi residiv (leqal)
kriminoloji residiv
penitensiar residiv

Residiv cinayətkarlıq aşağıdakı göstəricilərə uyğun təhlil edilir:

- cinayətlərin növü üzrə
- əvvəlki ilə yeni cinayətin nisbəti üzrə (müxtəlif və yekcins cinayətlərin törədilməsindən asılı olaraq)
- məhkəmluğun sayı üzrə
- törədilmiş cinayətlərin ictimai təhlükəlilik dərəcəsi üzrə
- cinayətlərin residivinin intensivliyi üzrə (yeni cinayətlərin törədilməsi arasındakı müddətdən asılı olaraq).

§ 2. Residiv cinayətlərin əsas səbəbləri

Residiv cinayətkarlığın inkişafının neqativ meylləri:

↓

residivin intensivliyinin artması

↓

qadınlar və yetinkilk yaşına çatmayanlar tərəfindən törədilmiş cinayətlərin sırasında residivin artması

↓

residiv cinayətkarlıqda ixtisaslaşma və bu növ cinayətlərin qrup halında törədilməsi

Residiv cinayətkarlığın inkişafına təkan verən səbəblər:

sosial, iqtisadi və mənəvi tənəzzül

sosial nəzarət sisteminin mövcud olmaması

cəza-icra siyasətinin qeyri-təkmil həyata keçirilməsi

cəza çəkmə müəssisələrində cəza çəkənlərin kriminallaşması (kriminal mühitin inkişafı)

cəza çəkmə müəssisələrindən azad olunanların sosial adaptasiyasının həyata keçirilməsi mexanizminin mövcud olmaması

Residiv cinayətləri törədənlərin tipləri:

kriminal məqsədyönlü

cəzasız

maniakal

təsadüfi

konformist

qeyri sabit

marginal

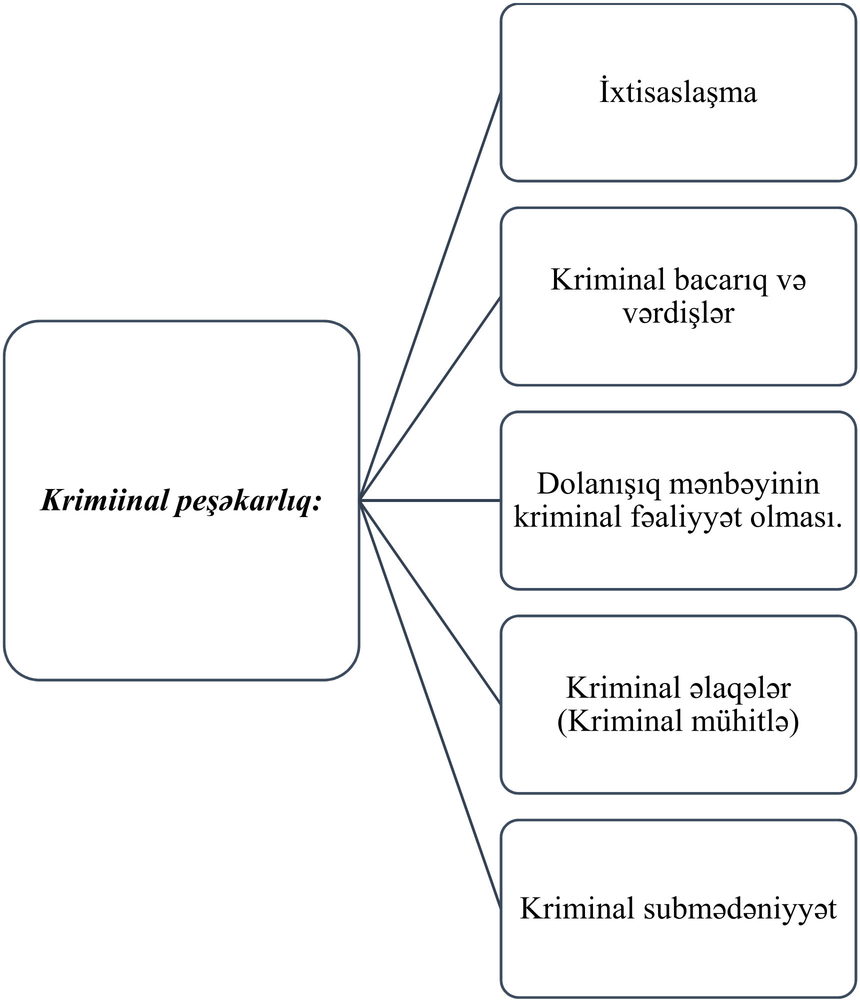
Krimiinal peşəkarlıq:
İxtisaslaşma
Kriminal bacarıq və vərdişlər
Dolanışıq mənbəyinin kriminal fəaliyyət olması.
Kriminal əlaqələr (Kriminal mühitlə)
Kriminal submədəniyyət

§ 3. Residiv cinayətlərin profilaktikası

Residiv cinayətkarlığın profilaktikasının əsas istiqamətləri:

- HMO arasında qarşılıqlı əlaqənin və informasiya mübadiləsinin yaradılması
- məhkəmə təcrübəsinin və cəza siyasətinin təkmilləşdirilməsi
- cəza çəkmə müəssisəsindən azad olunmuş şəxslərin sosial reabilitasiyası
- cinayətlərin profilaktikası sahəsində hüquqi bazanın yaradılması və s.

MÖVZU№ 15.

Mütəşəkkil cinayətkarlığın kriminoloji xüsusiyyətləri və profilaktikası

§ 1. Mütəşəkkil cinayətkarlığın anlayışı

Mütəşəkkil cinayətkarlıq – kriminal bizneslə məşğul olan, korrupsiyanın köməyi ilə sosial nəzarətdən müdafiə sisteminə və sabit birliyə malik cinayətkar təşkilatların fəaliyyətidir.

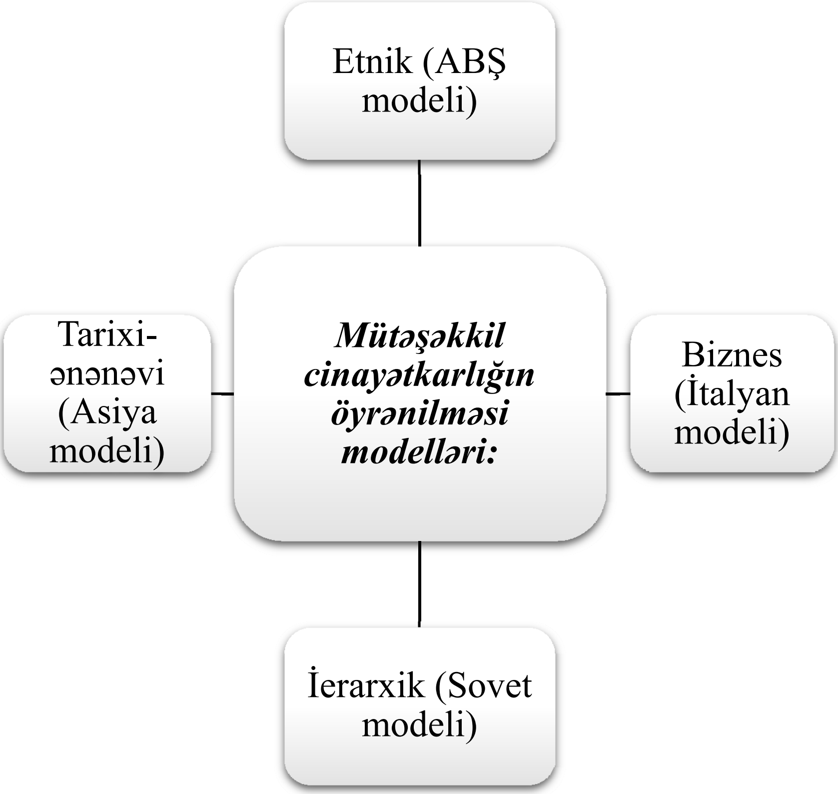

§ 2. Mütəşəkkil cinayətkarlığın növləri və səciyyəvi əlamətləri

Mütəşəkkil cinayətkarlığın səciyyəvi əlamətləri:

- Sabit birlik
- Kriminal biznеslə məşğul olmaqla iqtisadi dayaqların yaradılması və maddi mənfəətin əldə edilməsi
- Korrupsiya

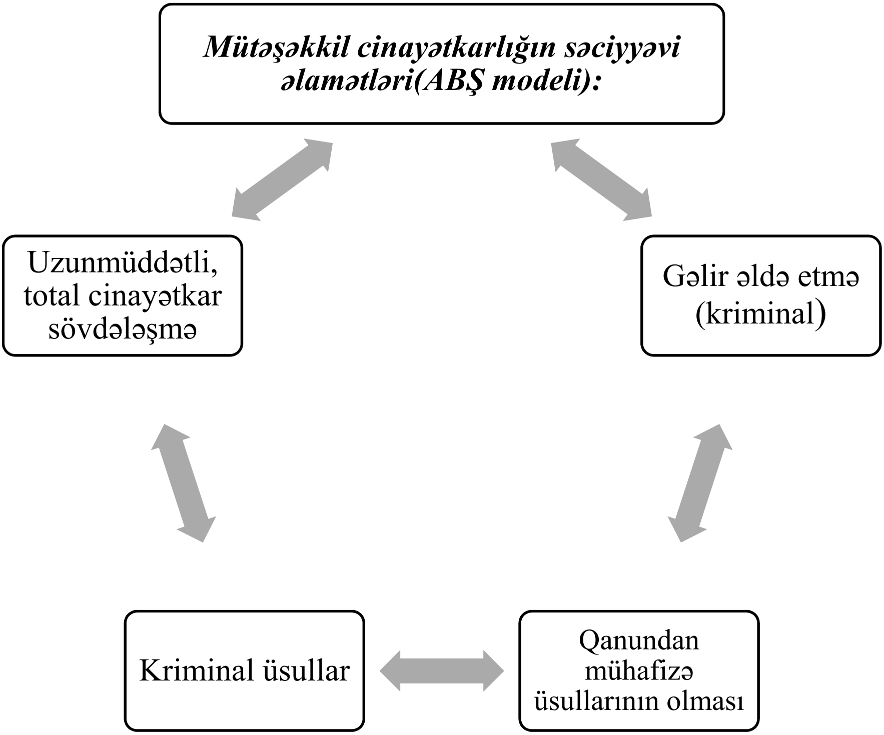
Mütəşəkkil cinayətkarlığın səciyyəvi əlamətləri(ABŞ modeli):
Uzunmüddətli, total cinayətkar sövdələşmə
Gəlir əldə etmə (kriminal)
Kriminal üsullar
Qanundan mühafizə üsullarının olması

Mütəşəkkil cinayətkar dəstələrdə təşkilatçılar və icraçılardan başqa aşağıdakı subyektlər də ola bilər:

- ideoloqlar
- məsləhətçilər
- kəşfiyyat və əks kəşfiyyatla məşğul olan xüsusi qruplar
- müxtəlif vəzifəli şəxslərin pul ilə və ya digər üsullarla (şantaj) ələ alınması üzrə mütəxəssislər
- müxtəlif növ cinayətkar fəaliyyət üzrə mütəxəssislər (killerlər, kompüter texnologiyası, siqnalizasiya qurğuları üzrə mütəxəssislər və s.).

Cinayətkar təşkilatların fəaliyyəti əksər hallarda **kollegial orqan (şura)** tərəfindən idarə edilir.

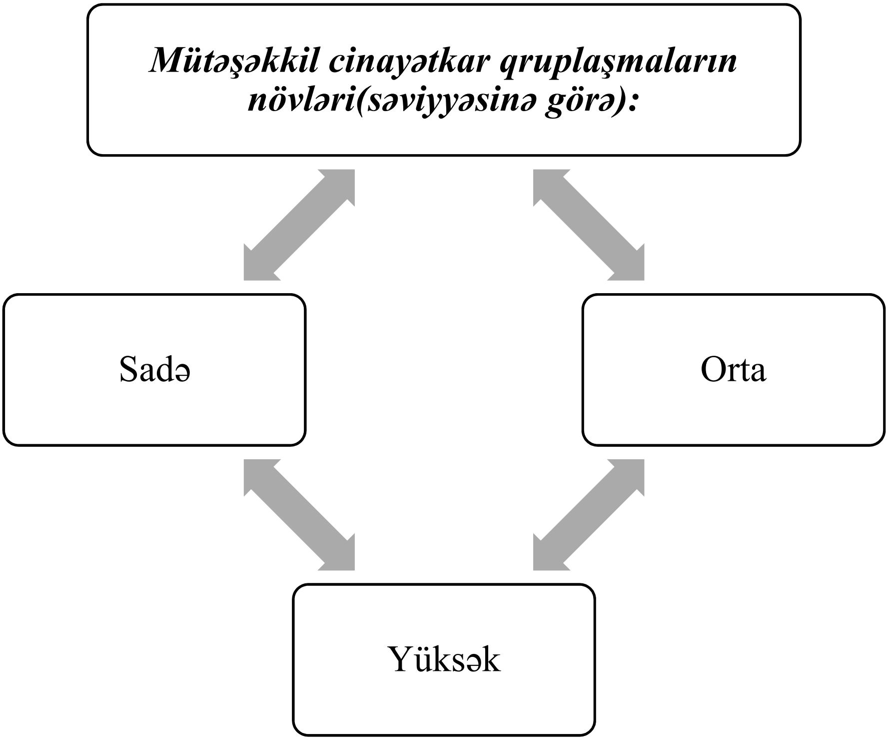
Mütəşəkkil cinayətkar qruplaşmaların növləri(səviyyəsinə görə):
Sadə
Orta
Yüksək

§ 3. Mütəşəkkil cinayətkarlığın profilaktikası

Mütəşəkkil cinayətkarlığın ictimai təhlükəliliyi:

Sosial, iqtisadi, siyasi dayaqları sarsıdır

Transmilli xarakter daşıyır

Cinayətkarlığın təhlükəli növlərinin (nark.vas.,terror,silah alveri və s.) inkişafını stimullaşdırır

Kriminal düşüncə tərzinin inkişafına səbəb olur

HMO-nın fəaliyyətinin effektivliyi aşağı düşür

Mütəşəkkil cinyətkarlığın profilaktikası tədbirləri:

Siyasi

Sosial və iqtisadi

Təşkilati

Hüquqi

MÖVZU № 16.

«Ehtiyatsızlıqdan törədilən cinayətlərin və ekoloji cinayətlərin kriminoloji xüsusiyyətləri»

§ 1. Ehtiyatsızlıqdan törədilən cinayətlərin növləri, əsas səbəbləri və profilaktikası

Ehtiyatsızlıqdan törədilən cinayətlərin növləri :

məişətdə ehtiyatsızlıqdan törədilən cinayətlər

peşəkar fəaliyyətin həyata keçirilməsi nəticəsində ehtiyatsızlıqdan törədilən cinayətlər

idarəçilik funksiyalarının həyata keçirilməsi nəticəsində ehtiyatsızlıqdan törədilən cinayətlər

Ehtiyatsızlıqdan törədilən cinayətlərin əsas səbəbləri:

texniki vasitələrin sayının artmasına təkan verən elmi-texniki tərəqqi

sosial-iqtisadi sahədə neqativ mikromühitin yaranması

istehsalatda olan nəzarətsizlik

Ehtiyatsızlıqdan törədilən cinayətlərin səbəblərinin məzmununa görə təsnifatı :

↓

Texniki səbəblər (texniki vasitələrin nasazlığı və konstruktiv qüsurları

↓

Təşkilati idarəçilik səbəblər (mütəxəssislərin hazırlığının aşağı olması, onların fəaliyyətinə nəzarət mexanizminin mövcud olmaması, texnoloji rejimin pozulması)

↓

Təşkilati-hüquqi səbəblər (normativ-hüquqi bazanın yaradılmaması)

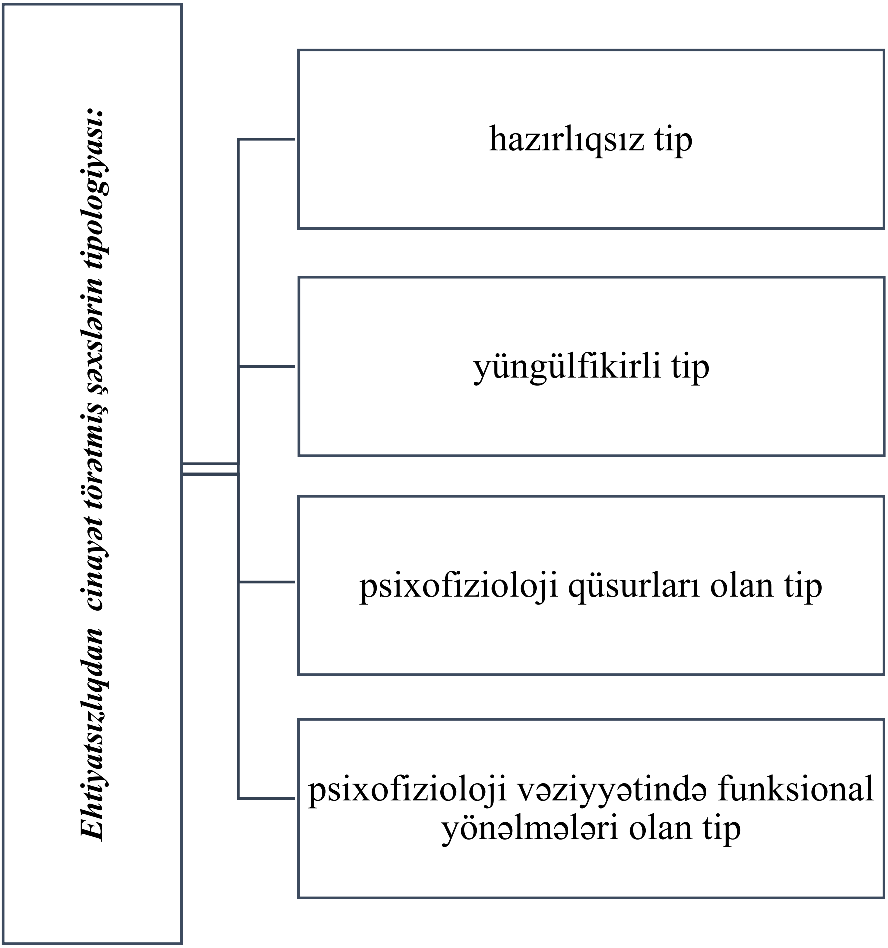
Ehtiyatsızlıqdan cinayət törətmiş şəxslərin tipologiyası:
hazırlıqsız tip
yüngülfikirli tip
psixofizioloji qüsurları olan tip
psixofizioloji vəziyyətində funksional yönəlmələri olan tip

Ehtiyatsızlıqdan törədilən cinayətlərin profilaktikası istiqamətləri:

↓

İnsana təsir üsulları:

– mütəxəssislərin hazırlıq səviyyəsinin təkmilləşdirilməsi və kadr hazırlığının həyata keçirilməsi;

– sərxoşluğun və narkomaniyanın profilaktikası və s.

↓

Texniki vasitələrin konstruktiv təhlükəsizliyinin təmin edilməsi:

– qabaqcıl texnoloji təcrübənin öyrənilməsi;

– texniki vasitələrdən istifadə təcrübəsinin təhlil edilməsi və s.

↓

Texniki vasitələrin təhlükəsiz istismarını təmin edən profilaktik xarakterli tədbirlər

§ 2. Ekoloji cinayətlərin növləri və kriminoloji xüsusiyyətləri

Ekoloji cinayətlərin motivin xarakterinə görə aşağıdakı növləri vardır:

tamah motivi ilə törədilən ekoloji cinayətlər

siyasi məqsədlərlə törədilən ekoloji cinayətlər

hərbi məqsədlərlə törədilən ekoloji cinayətlər

ehtiyatsızlıqdan törədilən ekoloji cinayətlər

Ekoloji cinayətləri törədənlərin tipologiyası:

epizodik olaraq ekoloji cinayətləri törədən şəxslər

müəyyən peşə fəaliyyəti olaraq ekoloji cinayətləri törədən şəxslər

ayrı-ayrı müəssisələrin rəhbərləri (energetika, istehsalat, transport və s. müəssisələr)

dövlətin vəzifəli şəxsləri

Ekoloji cinayətlərin profilaktikası istiqamətləri:

ekoloji cinayətlərin araşdırılması təcrübəsinin təkmilləşdirilməsi

ekoloji ideologiyanın formalaşdırılması (ekoloji maarifləndirmə)

ekoloji cinayətlərin qarşısının alınması məqsədilə hüquqi bazanın və sosial nəzarət mexanizmlərinin yaradılması

hüquq-mühafizə orqanlarının fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsi, bu sahədə qarşılıqlı əlaqənin və vahid informasiya məkanının yaradılması

TÖVSİYƏ EDİLƏN ƏDƏBİYYAT SİYAHISI

I. Normativ-hüquqi aktlar

1. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası. 12 noyabr 1995-ci il.
2. «Polis haqqında» Azərbaycan Respublikasının Qanunu. 28 oktyabr 1999-cu il.
3. «Polis haqqında» Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiq edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı. 11 noyabr 1999-cu il.
4. «Cinayətkarlığa qarşı mübarizə tədbirlərinin gücləndirilməsi, hüquq qaydalarının və qanunçuluğun möhkəmləndirilməsi tədbirləri haqqında» Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı. 9 avqust 1994-cü il.
5. «Narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin və onların prekursorlarının dövriyyəsi haqqında» Azərbaycan Respublikasının Qanunu, 28 iyun 2005-ci il.
6. «Uşaq hüquqları haqqında» Azərbaycan Respubli-kasının Qanunu. 28 iyun 2005-ci il.
7. «Korrupsiyaya qarşı mübarizə haqqında» Azərbaycan Respublikasının Qanunu, 13 yanvar 2004-cü il.
8. «Gənclər siyasəti haqqında» Azərbaycan Respublikasının Qanunu, 9 aprel 2002-ci il.
9. «Yetkinlik yaşına çatmayanların işləri və hüquqlarının müdafiəsi üzrə komissiyalar haqqında Əsasnamənin təsdiq edilməsi barədə» Azərbaycan Respublikasının Qanunu, 31 may 2002-ci il.

II. Ümumi ədəbiyyat siyahısı

1. F.Y.Səməndərov. Kriminologiya. Dərslik. Ümumi hissə. Bakı, 2003.
2. Ə.Piriyev. «Kriminologiya» Dərslik. Bakı, 1999.
3. А. Алексеев. «Криминология и профилактика преступлений» Dərslik. Москва, 1989.
4. А.Долгова. «Криминология» Дярслик. Москва, 2008.
5. В.Сальников. «Криминология и профилактика преступлений» Dərslik. Санкт-Петербург, 2002.
6. Р.Расулов «Преступность в Азербайджанской Республике». Dərs

vəsaiti. Бакы, 1992.
7. Х.Алекперов. «Преступность и компромисс» Dərs vəsaiti. Бакы, 1999.
8. T.Qarayev «Проблемы борьбы с преступностью в Азербайджанской Республике» Dərs vəsaiti. Бакы, 1992.
9. И.Исмаилов «Преступность и уголовная политика» Dərs vəsaiti. Bakı, 1990.
10. А.Ковалин. «Латентная преступность и ее выявления органами внутренних дел». Dərs vəsaiti. Kiyev, 1985.
11. В.Кудравцев, В.Еминов. «Криминология». Dərslik. Москва, 2004.
12. Б.Бурлаков, Н.Кропачев. «Криминология». Dərslik, Санкт-Петербург,2002.
13. В.Сальников «Криминология и профилактика преступлений» Dərslik, Санкт-Петербург, 2001.
14. А.Долгова. «Криминология» Dərslik. Москва, 2003.
15. С.Иншаков «Криминология» Dərslik. Москва, 2002.
16. К.Игошев. Типология личности преступника и мотивация преступного поведения» Dərs vəsaiti. Горки, 1974.
17. İ.Rəhimov, E.Həsənov, S.Abdullayev, İ.Cavadova. Cinayətkarlıq və kibernetika». Bakı, 1995.
18. Е.Грищко. «Организация преступного сообщества (преступной организации); уголовно-правовые и криминологические аспекты. Dərs vəsaiti. Москва, 2002.
19. А.Долгова. «Организованная преспутность – 4. Dərs vəsaiti. Москва, 1998.
20. В.Иванова. «Преступное насилие» Dərs vəsaiti. Москва, 2002.
21. Ю.Глинский. «Криминология» Dərslik. Санкт-Петербург, 2002.
22. Д.Ривман. «Криминальная виктимология» Dərslik. Санкт-Петербург, 2002.
23. Шнайдер Г.И. «Криминология» Учебник. 2005. Перевод с немецкого. Москва, 1994.

“KRİMİNOLOGİYA VƏ CİNAYƏTLƏRİN PROFİLAKTİKASI” FƏNNİ ÜZRƏ

DƏRS VƏSAİTİ
(sxemlərdə)

Naşir: Ceyhun Əliyev
Texniki redaktor: Ülvi Arif
Dizayner: İradə Əhmədova

Yığılmağa verilib: 01.08.2017
Çapa imzalanıb: 14.09.2017
Ofset çap üsulu ilə
Tiraj 200, şərti çap vərəqi 10
Kitab “Ecoprint” nəşriyyat-poliqrafiya
mətbəəsində çap olunmuşdur.
Bakı, Mətbuat pr., 529
Tel: (99412) 538-18-87